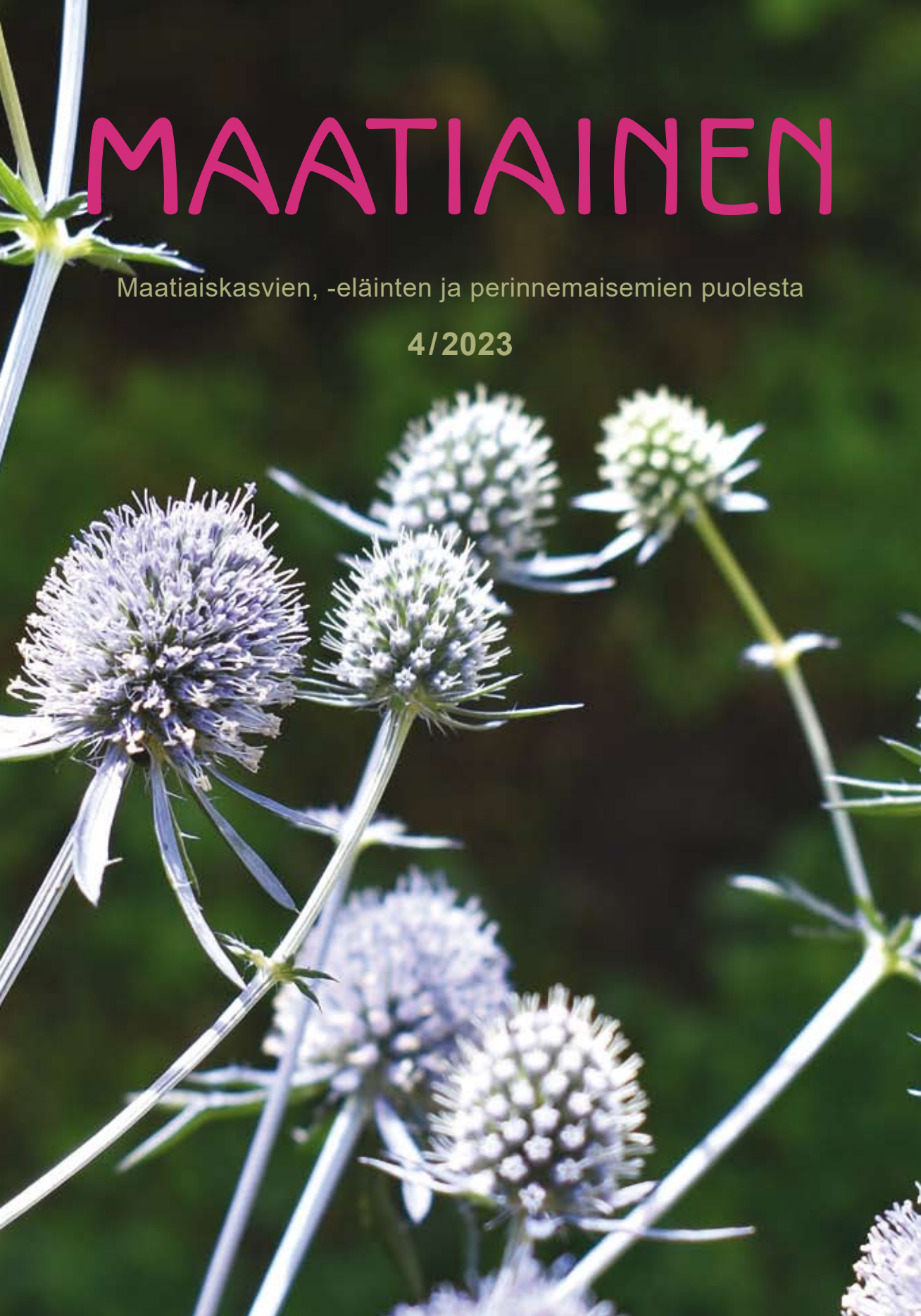

MAATIAINEN

Maatiaiskasvien, -eläinten ja perinnemaisemien puolesta

4/2023

Maatiainen

- Det lantliga kulturarvet ry

Maatiainen ry on perustettu vuonna 1989.

Yhdistys pyrkii säilyttämään vanhat viljely- ja koristekasvit sekä alkuperäiset kotieläinrodut eli maatiaiskasvit ja -eläimet. Lisäksi yhdistys haluaa vaalia perinnemaisemia.

Yhdistyksen toimisto ja siemenmyynti

Stenbäckinkatu 8
00250 HELSINKI
044 045 7317
toimisto@maatiainen.fi
www.maatiainen.fi

Avoinna

KE-TO klo 12-18

Tervetuloa ostoksille, saatavana myös kirjoja ja postikortteja! Toimisto sijaitsee Helsingin Taka-Töölössä jonne pääsee Mannerheimintietä pitkin kulkevilla busseilla ja raitiovaunuilla sekä Topeliuksenkatua kulkevilla busseilla.

Verkkokauppa

www.maatiainen.fi/puoti
Simentilauksen voit tehdä myös verkkokaupasta, jossa näkyy ajankohtainen tilanne siementen saatavuudesta. Kun olet jäsen ja kirjaudut verkkokauppaan, siemenhintana näkyy 2 €, 3€ seokset. Jos ei näy, kuten yleensä ensimmäisen verkkokauppatilauksen yhteydessä, ilmoita vielä tilauksen yhteydessä, että olet jäsen.

Liity jäseneksi

maksamalla jäsenmaksu suoraan yhdistyksen tilille. Kirjoita viestikenttään UUSI JÄSEN ja nimesi ja osoitteesi. Jäseneksi voit liittyä myös ottamalla yhteyttä toimistoon.

Jäsenmaksut 2024

kannatusjäsen 100 €
henkilöjäsen 33 € tai enemmän
opiskelija 19 €
perheenjäsen 12€

Jos olet jo jäsen, viitenumero löytyy lehden takakannen osoitekentän yläpuolelta.

Lahjoitukset

Yhdistys ottaa kiittollisena vastaan lahjoituksia toimintansa tukemiseen.

Tilinumero

Suupohjan Osuuspankki
IBAN FI24 4730 0010 0952 05
BIC HELSFIHH

Kansi: Alppiippiikkiputki

Kuva: Susan Wilander

Maatiainen - lehti

34. vuosikerta 4/2023

Julkaisija Maatiainen ry

Toimitus

Päätoimittaja: Susan Wilander,
swilander@hotmail.com, p. 0400 510 457
Taitto: Raija Ojanen, raija_ojanen@yahoo.com

Kirjoitukset ja muu aineisto

LEHTI@MAATIAINEN.FI

Lehteen tarkoitettua aineistoa voi toimittaa sähköpostitse päätoimittajalle swilander@hotmail.com tai osoitteeseen lehti@maatiainen.fi.

Jos mielessäsi on maataisaiheinen juttuidea, ota yhteyttä päätoimittajaan! Jutut viljelykokemuksista, maataislajikkeista, maataiseläimistä sekä aiheeseen liittyvästä tutkimuksesta ja perinnetöihin ja käsitöihin liittyvistä aiheista ovat esimerkkejä lehteen sopivista aiheista. Toimitus pidättää oikeuden muokata aineistoja. Sovithan päätoimittajan kanssa ennen artikkelin lähettämistä sen pituudesta ja sisällöstä.

Lähetä tekstit mieluiten Word-tiedostoina ja valokuvat erillisinä jpg-tiedostoina parhaalla mahdollisella resoluutiolla. Muista liittää valokuviiin tiedot kuvaajasta!

Maatiainen-lehti 1/2024 ilmestyy helmikuussa

Olkaa hyvät ja lähettäkää kirjoitukset, ilmoitukset ja muu materiaali osoitteeseen lehti@maatiainen.fi tai Maataisen toimistoon **5.1.2024** mennessä.

Osoitteenmuutokset

Osoitteenmuutokset ja lehden tilaukset pyydetään ilmoittamaan Maataisen toimistoon: toimisto@maatiainen.fi tai 044 045 7317. Pidä yhteystietosi ajantasalla.

Ilmestyminen

Lehti ilmestyy neljä kertaa vuodessa.

Ilmestymisaikataulu 2024

Numero Aineiston viimeinen jättöpäivä Ilmestymisaika

1
2
3
4

5.1.
5.4.
2.9.
28.10

Helmikuu
Toukokuu
Lokakuu
Joulukuu

Lehden tilaukset:

Lehti jaetaan yhdistyksen jäsenille jäsenmaksua vastaan. Muille tilausmaksu on 33 € vuonna 2024. Irtonumero 9 €

Ilmoitushinnat:

Koko sivu 200 €, ½ sivua 120 €,
¼ sivua 80 €, takakansi 400 €

Painopaikka: Waasa Graphics

ISSN 1455-3201

VASTUULLISTA

Kokoonnutaanko yhteen?

TÄSSÄ numerossa on paljon yhteisöllistä asiaa. Maatiainen liittyi jäseneksi *Let's Liberate Diversity!* -järjestöön tänä vuonna. Siellä olemme mukana vaikuttamassa eurooppalaisten mahdollisuuksiin käyttää omia siemeniään ja välittää niitä myös muille puutarhaharrastajille. *Slow Flowers Finland* kokoaa yhteen kotimaiset leikkokukkien avomaaviljelijät. Ekologisemmat leikkokukat ovat tervetullut lisä kasvien ystävien elämään. *Neliometri pellavaa* innosti ihmisiä ympäri maata kasvattamaan pellavaa ja ehkä myös työstämään siitä käsityötuotteita. Nyt hankkeen myötä on syntynyt koulutusta nuorille, joka toivottavasti lisää kiinnostusta omiin perinteisiimme. *Luonnonvarakeskus* on tutkinut vanhoja suomalaisia pelargonikantoja ja julkaissut kuvaston niistä kaikkien harrastajien iloksi. Tämä tutkimus ei olisi ollut mahdollinen ilman pelargoniharrastajien vapaaehtoistyötä vanhojen kantojen säilyttämiseksi ja tiedonkeräämiseksi.

Ihminen on laumaeläin. Monet hyvät asiat jäisivät toteutumatta ja teot tekemättä, jollemmehdistäisi voimiamme ja tekisi yhdessä. Toisinaan tämä tuntuu unohtuvan kaiken arjen kiireen keskellä. Yhdessä tekeminen on viime vuosina kokenut kovan kolauksen. Monessa tutkimuksessa on todettu, ettei nykyaikana ole enää entisenlaista halua sitoutua yhteiseen tekemiseen. Samaan aikaan

yksinäisyys on yhä suurempi ongelma. Miten saisimme trendin kääntymään?

Löytäisimmekö sellaisia yhteisen tekemisen muotoja, joista osallistujat saavat lisää voimavaroja ja iloa? Toimintaa, jonka saa sopimaan kiireiseen arkeen, ja joka yhdistää eri ikäisiä ja erilaisissa elämäntilanteissa olevia ihmisiä. Yhteistä toimintaa, jonka tuloksena osallistujat kokevat vaikuttaneensa positiivisella tavalla elämäänsä, yhteiskuntaan, luontoon tai omaan asuinalueeseensa. Mitä tämä voisi Maatiaisen kohdalla tarkoittaa? Mikä sinun mielestäsi olisi sellainen tärkeä asia, johon Maatiaisen yhteisönä pitäisi yrittää vaikuttaa ja miten haluaisit osallistua siihen toimintaan? Lähetä ajatuksiasi minulle: swilander@hotmail.com.

Kohta on joului. Monella jouluihin liittyy yhteen kokoontuminen; perheenjäsenten, sukulaisten ja yhä useammin myös ystävien kanssa yhdessä vietetty aika. Kun vuosi on ulkona pimeimmillään, sisällä syttyvät valot ja lämpöä tarjoavat paitsi lämpöpatterit myös hyvä mieli ja kanssaihmisistä välittäminen. Kerätään hyvänmielen energiaa tästä juhla-ajasta ja jaetaan lämpöä kaikille sitä tarvitseville.

Hyvää joului ja onnellista uutta vuotta kaikille!

SUSAN WILANDER,
päätoimittaja

Toimiston kuulumisia

↗ Mustakaura.

↗↗ Toimistolta löytyvät myös joulukortit puutarhaystäville.

Lamaannutaanko vai ei?

Nyt on hyvät neuvot kalliit

TEKSTI JA KUVAT: MAIJA MANNINEN

KORONAN ja sotien myötä on saapunut taas niukat ajat ja olutkin. Niitä on aina ennenkin ollut ja silloin on jauhoja jatkettu monenlaisin keinoin, joista tunnetuin lienee pettuleipä. Pettu onkin sopivissa määrin ihan hyvä lisäaine, mauste ja suurus pula-ajan leipään. Mutta harvalla sitä kasvaa omassa pihassa. Onneksi keinot on monet, kun leipää jatketaan. Jauhoja korvataan ja on korvattukin porkkanalla, perunalla, sammalilla, jäkälillä, kuivatuilla omenilla, viherjauheella, mitä syömäkelpoista nyt taloudesta, puutarhasta ja maakellarista löytyy.

Yksi niistä on maa-artisokka ja toinen kurpitsa. Molemmat tuottavat runsaan sadon. Kolmas on härkäpapu. Siemenistä myös unikonsiemen, kumina ovat yleisesti käytetty. Entäpä väinönputken siemenet ja toki kuivatut juuret, varret ja lehdet. Syyskauden herkkuihin ennen joulua kuuluvat myös punajuuret, lantut, kaskinauriit.

Kurpitsapannukakku

Illan synkeässä valossa pilkotaan valoisa ja aurinkoinen, oransseja karotenoideja hehkuva kurpitsanpalanen litran jukurttipurkkiin tms. kannelliseen astiaan pieniksi kuutioiksi. Päälle kaadetaan marinadiksi oliiviöljyä ja mausteita. Itämaiseen maustelinjaan valitaan joukosta neilikka, kaneli, inkivääri, tähtianis ja korian-

Maissi 'Earth Tones Dent Corn'.

teri. Etelämaalaiseen linjaan poimitaan rosmariini tai timjami. Niissä on valtaisa joukko monimuotoisia ja luonnon kasvien syntetisoimia kemikaaleja.

Kolmantena vaihtoehtona haastetaan Maatiainen lehden lukijat kokeilemaan/testaamaan mitä kotimaisen perinneperennoiden tai luonnonkasvien lehtiä/juuria tai siemeniä voisi käyttää: Vihjaako kellukoiden ruotsinkielinen nimi nejlirkrot, että se voisi sopia tähän tarkoitukseen? Pilkotut kurpitsanpalat säilytetään yön yli jääkaapissa, jos ei heti tarvita ja jakseta paistaa, vaan tarvitaan herkullista aamupalaa, jolloin prosessi jatkuu kohdasta * seuraavana aamuna.

Otettaessa ravintokäyttöön itselleen uusia lajeja, kannattaa aloittaa varovaisesti. Koskaanhan ei tiedä, mitä gastronomiset bakteerit tykkäävät uusista lajeista. Ja uusia lajeja syödessä parhaassa tapauksessa paketissa mukana tulee uusia bakteereita, jotka ovat kasvikumppaniensa juurikin niin – kumppaneita, jatkavat niiden hajottamista lyhyt-ketjuisiksi (aivojen) terveydelle todella tärkeiksi rasvahapoiksi siellä suolen syövereissä.

Härkäpapu on tunnettu siitä, että kaikki eivät sulata siitä yhtä hyvin. Maa-artistokka tekee tottumattomalle ilmavaivoja. Kannattaa aloittaa käyttö pikkuhiljaa tunnustellen ja totutellen. Tähänkin pannukakkuun voi kokeilla monenlaisia kasviosia lehdistä, juurista, kukista ja siemenistä alkaen.

Kurpitsapannukakun resepti

(myös kesäkurpitsa käy ja sillä voi korvata rieskan, eli tuoreileivän)

kurpitsaa	4 rkl maitoa
oliivioliiviöljyä	50 parmesaanijuustoa
1 kukkura rkl	2 rkl korppujauhoa
vehnäjauhoja	suolaa, pippuria
2 munaa	ym. mausteita maun mukaan

*Paista viipaloidut kesäkurpitsat pannulla, mausta. Vatkaa munat rikki haarukalla ja sekoita joukkoon muut ainekset. Asettele kurpitsa ja muut ainekset vuokaan ja paista 200 asteessa 20 min.

Tämä kurpitsapannukakun resepti tekee mieli mainita tässä, koska se käy leivän korvikkeesta: on kuitua ja hiilihydraatteja. Halutessaan vehnän voi korvata muilla jauhoilla, jänönratamon siemenkuorilla, pähkinärouheella, murskatuilla maissilla tai herneillä. Kurpitsat säilyvät lajikkeesta riippuen useita kuukausia huoneenlämmössä ja mieluiten valolta suojattuna. Harva säilyke on myöskään näin koristeellinen kodin sisustuksessa. Jos kuoreissa on vioitus, se alkaa pi-

Syksyn kurpitsasatoa toimistolla: myskikurpitsa *Cucurbita moschata* 'Arabat', *Cucurbita pepo* 'Kumi Kumi' ja *Cucurbita pepo* 'Panache'.

laantumaan, vioittuneen osan voi leikata pois ja loppu kurpitsa käytetään mahdollisimman pian.

Apuun tulossa myös Askolan ja Joutsenon härkäpapu sekä vanhat vehnät, Miehikkälä, Kerimäki, Sarkalahti ja Olympia

Meillä on härkäpavun monimuotoisuus siemenluettelossa kasvanut tämänhetkisistä Savitaipaleesta, Kaulion valkeasta ja Mäntyharjuksi nimensä muuttaneesta tummasta Aunus härkäpavusta sekä hiljattain ”uutuutena” tulleesta Paukkusen pavusta nyt pienikokoisempiin Askolan kyyhkyshärkäpapuun sekä vaaleapigmenttiseen Joutsenon härkäpapuun. Eläköön!

Nämä kaikki ovat kotoista suomalaista perinnettä, joita on kasvatettu katkeamattomana ketjuna Suomemme kamaroilla. Sarkalahti- ja Olympia-vehnää on saatavilla ylläpitoviljelyyn. Ja intomielisille Monolan-vehnää! Niiden määrät ovat niin pieniä, annoskoko on 40 gr, että ehdottomasti vakavamielistä säilyttämistä, omavarais- ja kotikäyttöä harkitseva, olepa yhteydessä seuraavan siementilauskauden myötä! Lisätietoja pesee seuraavassa Maatiainen-lehdessä ja siemenluettelossa.

Siemenkuulumisia

Maan oma siemenpankki voi yllättää

↑ *Herkkuhyppykurkku tuotti terassilla hyvän sadon.*

↗ *Köynnöskrassi ja herkkuhyppykurkku.*

↓ *Herkkuhyppykurkun siemenet ovat helppo kerätä talteen*

TÄMÄN kauden sato on kerätty talteen ja siitä saa mahdollisesti ainakin joistain kasveista ensi vuodeksi omaa kylvösiementäkin kerättyä. Sato voi olla pelkästään siemensatoakin, vaikkapa yksivuotisten kasvien siemeniä. Ylimääräisiä siemeniä on mahdollisesti toimitettu siemenvälitykseenkin. Toivottavasti siemensato on onnistunut, vaikka kesäkuussa oli pidempi kuiva jakso ja syksyllä vettä on tullut niin runsaasti, että välillä miettii, ehtiikö siemenlatvuksia edes kuivana kerätä talteen.

Me ihmiset keräämme siemenpankkia varastoomme, jotta saamme kylvösiementä tuleville kasvukausille, mutta maaperässäkin lymyilee oma siemenpankki ja m²:llä maata voi olla tuhansia siemeniä vain odottamassa sopivaa itämisolosuhtetta. Tätä on voinut itsekin havainnoida, kun kukkapenkkiin ilmestyy savikoita ja pillikkeitä maan on muokkaamisen ja kääntämisen jälkeen. Maan oma siemenpankki koostuu maaperässä olevista itämiskykyisistä siemenistä. Suurin osa siemenistä sijaitsee pintamaakerroksessa. Kasvilajista riippuen siemenet voivat säilyä maassa muutamasta päivästä useisiin vuosikymmenein, ehkä

jopa vuosisatoja. Maan oma siemenpankki koostuu paikalla kasvavien/kasvaneiden kasvien siemenistä tai jostain muualta kulkeutuneista siemenistä mm. tuulen mukana leijailleista tai eläinten turkkiin kätkeytyneenä liftaajana. Lyhytikäisille lajeille siemenpankilla on suuri merkitys, varsinkin, jos ne eivät lisäänty kasvullisesti kuten rönsyillä. Mutta vaikka kuivuuden seurauksena lyhytikäisen lajin siementuotanto jonakin vuonna epäonnistuu, niin siemenpankin avulla laji pystyy säilymään alueella. Lyhytikäisten lajien siementuotanto on yleensä runsaampaa kuin monivuotisilla kasveilla, koska kasvullinen lisääntyminen vie monivuotisilla kasveilla enemmän resursseja, sekä monivuotisina ne ”tietävät”, että talven jälkeen uusi kausi mahdollisesti jälleen koittaa. Lyhytikäisten lajien siemenet myös yleensä pysyvät pidempään itämiskykyisinä verrattuna monivuotisiin lajeihin.

Vinkkejä syys-/talvikylvöön:

Jos maa on jo jäässä tai hangen alla, itusilmut/pikkusipulit voi istuttaa ruukkuun tai laatikkoon. Sitä säilytetään muutama viikko viileässä paikassa (+5 -10 astetta) niin, että sipulit juurtuvat. Sen jälkeen astian voi siirtää ulos ja suojata mahdollisilta kovilta pakkasilta. Aikaisin keväällä sipulit istutetaan maahan. Sipulit/itusilmut voi laittaa jäätyneen maan päällekin ja peittää ne n. 15 cm multaa. Tästä ne lähtevät sitten kasvuun keväällä.

Kylmäkäsitellyn vaativat lajit tarvitsevat viileän kauden ennen kuin itävät. Siemenet voi kylvää heti ne saatuaan ruukkuun kosteaan multaan, pitää n. viikon verran huoneenlämmössä ja viedä sitten ulos ja haudata lumeen. Kun lumet alkavat sulaa, ruukun voi tuoda sisälle itämään tai jättää ulos, jolloin itäminen tapahtuu lämpötilan noustessa tarpeeksi korkeaksi.

Kiitokset kaikille kuluneesta kaudesta!

ANNE LEINO

Kuvat: Anne Leino

↪ *Unikoiden siemenet varisevat kodan seinän rei'istä tuulen heiluttellessa kasvia.*

↑ *Tähtikehäkukan siemenet ovat leveästi siipipalteisia.*

↓ *Pallo-ohdakkeen pallomaiset mykerökukinnot ovat koristeellisia myös talventörröttäjinä.*

Slow Flowers Finland

– kotimaiset lähileikkokukat tulevat jälleen

Puutarhatrendejä sosiaalisessa mediassa seuraavat eivät ole voineet välttää huomaamasta leikkokukkien avomaaviljelyn räjähdysmäistä suosion kasvua viime vuosina. Lähes tyhjästä noussut innostus on tuonut kotimaiset leikkokukat jälleen kukkakauppoihin ja täyttänyt erityisesti Instagramin toinen toistaan hurmaavammilla kukkakuvilla.

TEKSTI: SUSAN WILANDER

KUVAT: KUKKATARHURIT / MONOSILLA GARDEN

SANNALIINA Mononen päätyi leikkokukkien pariin todettuaan, ettei omavarainen ruokapuutarha ehkä olisikaan heidän perheelleen se oikea vaihtoehto. Tontilla oli tilaa puutarhakasvatukseen ja puutarha-ala kiehtoi, mutta eivät sen olemassa olevat ammatit. ”Törmäsin ihan sattumalta taiteilija, valokuvaaja Kreetta Järvenpäähän, joka puhui paljon kukka-alan epäekologisuudesta. Kun kotimaista tuotantoa on ollut aiemmin, miksei sitä ole enää? Kreetta oli käynyt Floret Flowersin verkkokurssin, joka liittyy leikkokukkiin. Kukkamaailma alkoi kiehtoa, koska se on visuaalinen, siinä on tavallaan luksuselementti, jolloin siitä on ehkä mahdollista saada rahaaakin. Kävin Floret Flowersin kurssin ja vaikka olin aika skeptinen sen suhteen, miten se toimisi Suomen lyhyessä kasvukaudessa, niin silti tuli fiilis, että ehkä sen saisi toimimaan”, Sannaliina Mononen kertoo. Siuntioon syntyi leikkokukkatila Monosilla Garden.

← Kukkatarhurit Maiju Koskela ja Sannaliina Mononen.

→ Kiinanastereihin tiivistyy ehkä parhaiten Slow Flowers -liikkeen esteettinen ydin. Pastellivärit, herkullisen täyteläiset kukinnot ja harkittu estetiikka ovat luoneet uuden leikkokukkien lähituotannon somesuosiolle

Mononen hankki enemmän tietoa kukkien kasvatuksesta ja huomasi aiheen vievän mennessään. Kukat tuntuivat vihanneksia paremmalta vaihtoehdolta siksin, että niistä olisi iloa kukkapenkissäkin, vaikkei niitä lopulta ehtisi tai jaksaisi muuten käyttää. Lisäksi kukissa viehättivät niiden monipuoliset kasvatusmenetelmät. ”Minua kiinnostaa eniten eri lajien ja lajikkeiden testaus ja niiden ulkonäkö sekä kasvatustekniikka.

Slow Flowers on mitä suurimmassa määrin elämäntapaliike. Ympäristötietoisuus ja lähituotanto saa jalansijaa kulluttajien mielissä harkitun kauniin ja nostalgisen kuvaston välittämänä. Tuoksuherne on anglikaanisen perinteisen puutarhakulttuurin ikoninen kasvi, joka tuo kukkakimppuun herkkyyttä ja tuttua tuoksua.

Valitettavasti aikaa ei aina ole niin paljon kuin haluaisin, ja silloin hyvät aiheet eivät yllä kasvatukseen asti. On tosi kiinnostavaa lukea kaikesta viljelyyn liittyvästä, mutta kun lapset tulevat koulusta ja vaativat oman huomionsa, ei uusia oppeja ehdi toteuttaa” Mononen toteaa.

Leikkokukkatarha on ollut Sannaliina Monosen päätyö alusta lähtien. ”Vuonna 2020 Maiju Koskela oli harjoittelijana tilalla ja seuraavina vuosina teimme jo kiinteästi yhteistyötä Kukkatarhurit-yrityksen puitteissa ja toiminta lähti kasvamaan. Aluksi tarkoituksena oli tehdä verkkokursseja, mutta lopulta päädyimme myymään leikkokukkien siemeniä, kukkasipuleita ja erilaisia tarvikkeita, esimerkiksi soilblokkereita. Maiju toi taiteilijana mukaan visuaalista silmää ja yhteistyö on sujunut todella hyvin. Toisaalta pystymme

← *Slow Flowers on myös nostanut uudelleen esiin monia puutarhaharrastajien hyljeksimiä lajeja. Tsinniat ja kiinanasterit ovat nyt jälleen suosiossa. Merkittävänä tekijänä ovat uudet lajikkeet, joiden murretut värit puhuttelevat paremmin nykyharrastajia, kuin vanhempien lajikkeiden räikeämpi värikirjo.*

myös haastamaan toisiamme ja toppuuttelemaan tarvittaessa”, Sannaliina Mononen kertoo.

Kukkatarhurien myymät leikkokukkien siemenet ovat saaneet innoituksensa pitkälti Floret Flowersin kokoelmista. He kokeilevat myös paljon itse eri lajikkeita ennen siemenen ottamista valikoimaan. Värivalikoimassa on tietynlainen tyyli, joka on vallalla Slow Flower -maailmassa. Pienen toimijan kannattaa erikoistua ja hakea oma tarkkaan rajattu alueensa, koska valtavaa valikoimaa ei pysty pitämään tarjolla. Tyylistä poikkeavia lajikkeitakin voi tuoda mukaan valikoimaan, mutta se on silloin parempi tehdä jonkin isomman kokonaisuuden osana. ”Minulla oli tänä kesänä puutarhassa tosi kaunis keltainen pieni tsinnia, joita Maiju käyttää taitavasti kukka-asetelmissa. Sitä ei kuitenkaan kannata yksinään laittaa Kukkatarhurien siemenkauppaan, koska kukaan ei ostaisi sitä. Asiakkaille pitää näyttää miten sitä voi käyttää osana isompaa kokonaisuutta”, Sannaliina Mononen toteaa.

Monosilla Garden on kolmen vuoden olemassaolonsa aikana ehtinyt jo muuttaa suuntaa. Leikkokukkien satomäärä vaihtelee suuresti lajistusta riippuen. Tulppaneja on ollut kasvatuksessa

Tulppaanien avomaatuotanto on säilyttänyt asemiaan ehkä parhaiten Suomessa. Uusien Slow Flowers -kasvattajien ohella myös usea vanha puutarha-alan yritys on kasvattanut tulppaaneita omana tuotantona.

↓ *Soil blockerissa näkyy siemenkasvatuksen teknistyminen. Tällä työkalulla saa kätevästi multakuutiot siementen kylvämiseen.*

joka vuosi 15 000 – 25 000 sipulia. Leijonankidoista ja kiinanastereista saa noin seitsemän kukkavartta per kasvi, tsinniat tuottavat satoa lähes koko kasvukauden. Leikkokukkien viljelyssä haasteena on ollut niin ajan puute kuin noin 2 aarin rinnetontin ajoittainen kuivuuskin. Joka vuosi jokin laji on epäonnistunut. Leikkokukkatoiminta onkin nyt tullut tiensä päähän, mutta Kukkatarhurien siemen- ja tarvikemyynti on osoittautunut kannattavaksi. ”Keväällä taas jännitti, mitä myynnistä tulee, kun kaikkialla kustannukset kohoavat, mutta lopulta se oli vielä parempi kuin edellisenä vuonna. Vaikka sitä kuvittelee, että on jo saavuttanut asiakaspotentiaalin, uusia asiakkaita tulee yhä lisää ja viestejä, joissa kerrotaan, että ’löysin juuri teidän sivut’ ja ollaan ihastuneita tarjontaan”, Sannaliina Mononen kertoo.

Slow Flowers Finland kokoaa viljelijät yhteen

Slow Flowers Finland -yhdistys syntyi keväällä 2023, mutta Slow Flowers -kollektiivi tapasi ensimmäistä kertaa jo 2020 syksyllä. Silloin Kreetta Järvenpää kutsui sen hetken leikkokukkaviljelijät koolle ja tuuppi heitä eteenpäin. Yhteinen verkkosivusto helpotti asiakkaiden löytämistä puolin ja toisin. Jäseniä on tällä hetkellä 37. ”Kerran vuodessa otamme uusia jäseniä. Ehtona on, että pitää olla kaupallista toimintaa ja ei saa olla itsepalvelupelto”, Sannaliina Mononen kertoo.

Slow Flowers Finland on nopeasti nostonut tunnettuuttaan. Slow Flowers Finland -Instagramtilillä on muutaman vuoden toiminnan jälkeen yli 4600 seuraajaa. Yhdysvaltalainen Floret Flowers on tunnettu ympäri maailmaa ja luonut itselleen hyvin tunnistettavan brändin ja estetiikan. Sama tyyliin panostaminen näkyy suomalaisenkin Slow Flowersin viestinnässä. Ero perinteisiin puutarhaliikkeisiin on huomattava. Pienviljelijöiden kompastuskivenä onkin usein myös leikkokukkaviljelyssä rajalliset resurssit ja osaaminen. Kun viljelyn ohella pitäisi panostaa markkinointiin ja myyntiin, eivät vuorokauden tunnint enää riitä ja toisaalta liiketoiminnan tuotot eivät anna mahdollisuutta ulkoistaa näitä toimintoja.

Onko leikkokukkien avomaaviljelyllä mahdollisuuksia Suomessa?

Slow Flowers Finlandin viljelijöillä on hyvin erilaisia tilanteita riippuen toiminnan muodosta. Isomman maatilan ohella toimivalla leikkokukkatuotannolla on aivan erilaiset resurssit, kuin oman talon takapihalla sivutoimisesti kukkia kasvattavalla. Jos maatilalla on jo koneet ja kylmätilat valmiina, leikkokukkapuolen volyymiä pystyy kasvattamaan aivan eri tavalla. Kokeneella puutarhayrittäjällä on myös kokemusta markkinoinnista ja valmiita myyntikanavia käytössään. ”Viestinnässä olisi tärkeää löytää omaa toimintaa parhaiten palveleva sisältö ja panostaa siihen. Pelkästään kukkakimppuja myyvän kaupan on vaikea herättää inspiraatiota ja mielenkiintoa tarjouspostauksilla ja toisaalta viljelyohjeita jakava leikkokukkamyymä saa pian tehdä kokopäiväistä puutarhaneuvontaa kukkien myynnin sijasta”, Sannaliina Mononen toteaa.

↓ *Kotimaisten tulppaanien maljakkokestävyys on omaa luokkaansa verrattuna tuontileikkoihin. Useimmiten myös lajikkeissa on mielenkiintoisempi valikoima – kotimaisen tuottajan ei kannata kasvattaa samaa bulkkitarvaa, jota marketeissa myydään.*

Koristeellisia marjoja pihaan

↑ Punakonnanmarja sopii tuoreille kasvupaikoille.

↓ Valkokonnanmarjalla on puhtaanvalkoiset marjatertut.

TEKSTI: ANNE LEINO

LOPPUKESÄSTÄ syötävät marjat kypsyvät marjapensaissa, mutta myös koristeelliset ruohovartisten kasvien marjat, kuten konnanmarjojen marjat (*Actaea* sp.). Konnanmarjat ovat monivuotisia ja kuuluvat leinikkikasveihin. Konnanmarjoilla on näyttävät, suuret ja sormiliuskaiset lehdet; kukat ovat taas pienet tähkämäisissä terttukukinnoissa. Loppukesällä koristeelliset marjat kaunistavat kasvia. Marjat ovat myrkylliset (kuten koko kasvi), joten hyötykäyttöön niistä ei ole. Pienten lasten pihaankaan niitä ei suositella, sillä marjojen koskettelukin aiheuttaa punoitusta ja rakkoja iholle.

Mustakonnanmarjaa on käytetty kansanlääkinnässä mm. ruton hoitoon ja sitä on kutsuttu myös surman- ja mörönmarjaksi. Mustakonnanmarjaa on käytetty myös värikasvina ja siitä on saatu mustaa väriä. Uhanalaisen nunnamittarin, konnanmarja- ja usvamittarin toukat käyttävät ravinnokseen ainoastaan konnanmarjaa. Jotta nunnamittari voisi lennellä sinunkin lähelläsi, sitä voi edesauttaa kasvattamalla konnanmarjaa! Konnanmarjat sopivat hyvin

→ Mustakonnanmarjan kukinto on tiheä, pysty terttu.

↓ Mustakonnanmarjan marja on raakana vihreä ja kypsänä musta.

ADA NYSTRÖM

peittokasviksi metsäpuutarhaan, puiden ja pensaiden alle kosteaan-tuoreeseen maahan.

Luonnonvaraisen punakoison (*Solanum dulcamara*) marjat ovat kirkkaanpunaiset. Puutarhassa sitä voi kasvattaa säleikössä köynnöksenä, luonnossa siihen voi törmätä mm. vesistöjen rannoilla kosteahkoissa kasvupaikoissa. Punakoisolla on

yleensä kolmisormiset lehdet ja se kasvaa 1-3 metriä korkeaksi. Punakoiso viihtyy auringosta varjoon ja kukkii pienin violeitin ”perunankukin”. Punakoisonkin marjat ovat myrkylliset. Myrkyllisyyteen viittaa myös tieteellinen nimi *dulcamara*. Latinan *dulcis* tarkoittaa makeaa ja *amarus* karvasta. Ensin marja maistuu makealle ja sitten katkeralle.

WIKIMEDIA

ANNE LEINO

← Tammenterhon voi kiinnittää koristeeksi kranssiin tai asetelmaan.

Englannissa kasvia kutsutaan mm. nimellä nightshade ja sitä on pidetty kuoleman ja pimeyden kukkana, sekä yhdistetty noitiin. Sitä istutettiin mm. navetoiden ovenpieliin suojaamaan karjaa noitien loitsuilta. Näin Elias Lönnrot kertoo siitä Flora Fennicassa: *Varsista pieniksi leikattuna ja teoksi laitettuna on hyvä apu moneen vikaan, syyhelmiin, savipuoliin ja muihin ihorohtumiin, kolottajiin, keltatautiin, kerpukkiin, mätähaavoihin, ruusupöhöön. Marjat ovat myrkyllisiä, oksetuttavat ja ulostuttavat. Koirat ovat 30:stä marjasta kuolleet. Varret sopivat vanteiksi kipoille ja kannuille, myös vasuksiksi.*

Olisikohan konnanmarjojen ja punakoison kuituista marjatertuista myös raaka-ainesta koris-

teeksi jouluisiin ovikransseihin? Kunhan vain muistaa varoituksen sanat marjojen myrkyllisyydestä. Mutta jollei näin myrkyllistä kranssia halua tehdä, niin aina voi muistaa muut luonnonraaka-aineemme mm. pihlajanmarjat. Pihlajanmarjathan ovat erittäin käteviä askartelumateriaaleja, sillä ne ovat kiinteitä, eivätkä ole vesipitoisia. Muista jokamiehen oikeudet, jos aiot poimia tarvikkeita luonnosta.

Punakoison ja konnanmarjan voi kylvää syksyllä ulos saamaan luontaista kylmäkäsitteä, siemenet itävät seuraavana keväänä. Jos kylvö tehdään keväällä, kylvöruukkuja pidetään aluksi kylmässä (0-5 °C) n. 8 vk.

ANNE LEINO

← Pihlajanmarjat sopivat hyvin askarteluun.

→ Punakoiso on sukua perunalle.

Tammesta on monenlaista iloa

Siemenvälityksessä on nyt syyskylvöihin saatavilla metsätammen (*Quercus robur*) pähkinöitä. Tammi on oikea hyötykasvi, sen pähkinöillä on aikoinaan ruokittu sikoja ja terhoja käytetty myös ihmisravinnoksi. Paahdetuista pähkinöistä on tehty kahvinkorvikettakin. Pitkäikäisenä puuna tammi tarjoaa asuinpaikan monenlaisille eliöille ja näin lisää luonnon monimuotoisuutta. Tammenterhot soveltuvat hyvin ovikranssin tekoonkin!

Pähkinät kannattaa heti kylvää ne saatuaan, sillä kuivunut pähkinä ei enää välttämättä idä. Kylvötapoja on monia: Kylvä kaksi tammenterhoa/ruukku, joka on täytetty kylvöllä tai vaikkapa kompostilla. Mikä tahansa astia käy – jogurttipurkki tai kukkaruukku. Varmista, että pohjassa on reiät ja peitä tammenterho mullalla (kylvösyvyys noin 2 cm). Vie ruukku ulos ja suojaa mahdollisilta kovilta pakkasilta. Jos maa ei vielä ole jäässä, terhot voi kylvää ulos maahan 5 cm syvyyteen. Tai jos maa on jo jäässä, niin voi kylvää rikkaruohoista vapaan mulloksen päälle ja laittaa päälle multaa. Sillä, miten päin terho menee maahan ei ole niin väliä. Kun terho itää, se pystyy kääntymään sopivaan asentoon. Mutta suosituksena on kumminkin, että terho olisi pituussuunnassa vaakatasossa. Suojaa tammenterhot hiiriltä tai muilta jyrsijöiltä mm. metalliverkolla.

Yksi tapa on myös säilyttää terhoja jääkaapissa esim. minigrip-pusseissa talven yli. Laita silloin tammenterhot heti ne saatua minigrip-pussiin. Laita väliaineeksi terhojen sekaan vähän hiekkaa tai lannoittamatonta turvetta. Seos kostutetaan pienellä määrällä vettä ja pussi vain jääkaappiin kevättä odottamaan. Säilytyksen aikana on tarpeellista tarkistaa, ettei pussissa oleva hiekka tai turve ole päässeet kuivahtamaan. Vettä voi lisätä tarpeen

mukaan. Pussin suuta olisi hyvä välillä myös avata. Kun terhot alkavat itää keväällä (maalis-huhtikuussa), niin siirrä terhot ruukkuun jatkokasvamaan kostean taimimultaan. Ruukun kannattaa olla tarpeeksi syvä, jotta tammen pitkä juuri pysyy suorana. Laita ruukku valoisaan paikkaan huoneenlämpöön. Kun taimeen on ilmestynyt muutama lehti, sen voi viedä ulos ruukkuineen tai siirtää suoraan avomaahan. Lämpötilan olisi hyvä tällöin pysyä yölläkin pussan puolella. Taimi kannattaa suojata rusakoilta ja peuroilta esim. metalliverkolla. Katso myös, ettei taimi huku heinikon sekaan! Tähän voi auttaa taimen ympärille laitettavat taimitassut.

Vuoden 2024 HeVi – Basilika

Puutarhaliitto ry ja Kotimaiset Kasvikset ry ovat valinneet vuoden 2024 HeViksi basilikan. Vuoden HeVi on valittu jo vuosikymmenien ajan. Tavoitteena on tutustuttaa kuluttajia uusiin kasviksiin ja auttaa löytämään uusia käyttötapoja vanhoille tutuille.

TEKSTI: BERTALAN GALAMBOSI

Basilika: ensimmäinen yrttirakkauteni

Tasan 40 vuotta sitten, 1984 keväällä aloitimme Puumalassa työmme, jonka tarkoitus oli tutkia Suomessa viljelyyn sopivia yrttilajeja. Tämän pitkän ajanjakson aikana olen kiintynyt useampiin yrttilajeihin, mm. minttuihin, nokkoseen, ruusujuuren, mutta kiistatta ensimmäinen rakkauteni oli basilika!

Basilikan viehätyksen salaisuus on minulle sen suloisessa ulkonäössä, kukkien värien ja lehtien muotojen loputtomassa vaihtelevuudessa, puhumattakaan sen viljelyn helppoudesta. Yksi basilikaruukku ikkunalaudalla tarjoaa nopeasti visuaalista ja aistinvaraista iloa, ja tyytyväisyyttä kotipuutarhurille sekä kokille.

Lisäksi sen aromikkuus, lehtien tuoksujen ja makujen monimuotoisuus! Rakastan tavallisen basilikan voimakasta, makeahkoa, lämmintä tuoksuja, josta löytyy vähän anista ja neilikkaa. Se vie yhdellä nuuhkaisulla kukka- tai yrttitarhan huumavaan tunnelmaan. Muistan tyytyväisenä sen hetken, kuin entinen professorini vieraillessaan Puumalan basilika-kasvihuoneessa haisteli sitä, ja kertoi, että siinä oli juuri sama aromi, kuin Budapestin laitoksen ruuduissa 1500 km etelämpänä.

Silloin alkoi matkani basilikan väri- ja aromikavalkadin matkassa. ”Haistelkaa tätä, ja sitten tätä,” tarjosin kasvihuoneemme vierailijoille anikselle, kanelille, tai sitruunalle tuoksuvia basilikan lehtiä. Huomasin, että minun innostukseni basili-

kan suhteen sai vastakaikua suomalaisten keskuudessa, joille basilika on ykkössuosikki ja se innosti minua tutkimaan, luennoimaan ja kirjoittamaan kokemuksistamme ammattilehdissä.

Basilika-boomi 1990-luvulla

Parhaiten tunnettu basilikalaji *Ocimum basilicum* (maustebasilika) on kotoisin Intiasta ja yleisen suosion takia se on levinnyt ympäri maailmaa. Helpon risteytymisen ja jalostustoiminnan takia se on yksi monimuotoisimmista yrteistä. Arvioiden mukaan basilikasta on olemassa yli 50 muunnelmää ja lajiketta.

Kuluttajien kiinnostuksen pohjalta alkoi 1990-luvulla laaja kokeilu- ja tutkimustoiminta Suomessa. Siemenliikkeet hyödynsivät sitä, ja tarjolle tuli jatkuvasti uusien basilikalajikkeiden siemeniä. Esim. Korpikangas Oy:n hinnastossa oli vuonna 1996 yksi lajike, mutta vuonna 2005 jo viisi. Suurin valikoima on Exotic Gardenilla, vuonna 2006 jo 22 lajiketta.

Kokeissamme käytimme 25 eri lajia ja lajiketta. Tavallisen basilikan lisäksi löytyy hyvin pienilehtisiä versioita, kuten ’Bush basil’ ja ’Spice Globe’. Toisaalta on olemassa myös jättiläislehtisiäkin, jopa ihmiskämmenen kokoisia: ’Mammouth’, ’Lettuce Leaf Basil’ ja ’Foglia di Lattuga’. Tavanomaisten valkoisten kukkien lisäksi löytyy vaaleapunaisia, violetteja tai tummanpunaisia muunnelmia (’Anise Basil’, ’Dark Opal’, ’Purple Ruffles’).

BERTALAN GALAMBOSI

maustebasilikan
Ocimum basilicum
eri lajikkeita

PEXELS

Vierailijoiden ihailun kohteena olivat usein kurttu-lehtiset lajikkeet ('Green Ruffles' ja 'Purple Ruffles'), joita jalosti C.T. Torrey USA:ssa vuonna 1980-luvulla. Suurta suosiota saanut punalehtinen 'Dark Opal' -lajike jalostettiin niin ikään USA:ssa vuonna 1939 Connecticutin yliopistossa.

Kiinnostus on noussut myös muiden basilikalajien suhteen, kuten pyhäbasilika (*Ocimum sanctum* L.), itämaisittain Tulsi tai Tulasi basil. Se on hindujen pyhä kasvi, jota käytetään erilaisissa uskonnollisissa seremonioissa. On ollut tarjolla myös pensasbasilikoita (*O. gratissimum*) ja vuoribasilikaa (*O. kilimandschaarum*), mutta niiden koon ja pistävämpien aromiaineiden takia ne eivät ole saaneet samanlaista suosiota.

PEXELS

Tästä joukosta poikkeaa sitruunabasilika (*Ocimum citriodorum* tai *Ocimum americanum*), Se on j*O. basilicum*in risteytymänä, mutta tuottaa itäviä siemeniä. Mikkelin kasvihuoneessa niistä iti 85-90 %.

Basilika on tarjonnut laajan tutkimusaineiston aromitutkimukselle. Helsingin Yliopiston Farmakologian laitoksella on selvitetty kemiallisia eroja lajikkeiden aromiryhmien välillä. Esimerkiksi tavallinen basilika sisältää linaloolia ja metyylikavikolia, joista johtuu basilikoiden pehmeä balsaminen tai mausteinen aromi. 'Bush basil' ja 'Spice Globe' -lajikkeiden hieman pistävämpi aromi johtuu sineoliaromikomponentista, ja sitruunabasilikoille antaa tyypillisen tuoksun Germakreeni-D -komponentti. Professori Raimo Hiltunen ja professori Yvonna Holm ovat toimittaneet *Ocimum*-osuuden rohdoskasveja käsittelevään kirjasarjaan Medicinal and Aromatic Plants – Industrial Profiles.

Laajasta lajiketarjonnasta on ajan myötä valikoitunut noin puoli tusinaa kuluttajien suosikkilajiketta. Esim. Maatiainen siemenluettelossa oli v. 2023 myynnissä 'Genoveser' -maustebasilika, 'Lettuce Leaved' -salaattibasiliika, 'Dark Opal' -punabasilika, kanelibasiliika ja sitruunabasilika. Uutuksiakin

Basilika ennen vanhaan

BASILIKAN ihanuuden huomasivat edeltäjämme jo satoja vuosia sitten. Elias Tillandzin vuoden 1670 Catalogus Plantarumissa mainitaan basilikakin, vaikka silloin sen nimi oli ”Saxsan minttu” (Ruoff, 2001). Ei ihme, koska yrttisiemenet tulivat silloin saksalaisista Hansa-kaupungeista.

Pietari Gadd antoi jo vuonna 1768 ”Pasilikan” kasvatukseen hyödyllisiä neuvoja oppaassa: ”Kuinga saatteta Suomen Maasa Krydimaan Yrttein tuleundumaan”. Muutama otos viljelystä: ”*Planti-lawoille kylwetään siemenet... Kyndeli, Meirami, Timia, Pasilika, Salvia... Jos siemenet owat tuoreet ja raikkaat, niin Plantu lawosa itäpi Pasilika 6, Timja 12, Kyndeli 10 päiw. Nämä kaikki ulositutetaan lihawaan hikiseen maahan sitte, kuin ne owat Sormen pituixei kaswaneet.*” (Gadd,P. 1768.)

Säätyläisten puutarhoissa viljeltiin ja käytettiin basilikaa jo 1700-luvulla ja tunnettiin useita eri tyyppisiä basilikoita. Tavallisin oli

ns.” genovese”, mutta myös tummia variaatioita esiintyi. (Peura (2017.) Myös suomalaissyntyisen Cajsa Wargin (1759) keittokirjan mukaan tärkeitä maustekasveja olivat ennen muuta basilika, meirami, ryytisalvia, tilli ja timjami (Saarnijoki 1974).

Vuosien 1945-1948 välillä MTT:n Puutarhaosastossa Piikkiössä suoritettiin laaja mausteviljelykoe, jonka listalla oli myös basilika. Projektin tarkoitus oli Alkon mausteliköörin valmistukseen tarvitsemien aromikasvien raaka-aineiden kasvatusta. Basilika on tärkeä likööriainekasvi, mm. kuuluisassa ranskalaisessa Chartreuse-likööriin. Säilyneiden pöytäkirjojen mukaan Piikkiössä viljeltiin menestyksekkäästi viittä basilikakantaa ja Alkolle toimitettu tuorebasilikan sato oli vuosittain satoja kiloja (1946: 938 kg, 1947: 610 kg, 1948: 500 kg). Professori Toivo Rautavaara kirjoitti viljelykokeiden yhteenvedon, ja oppaan sivulla 35 olevassa kuvassa komeilee mahtavia basilikaruutuja. (Rautavaara, ym. 1953.)

esiinty, esim. hauskanäköinen Thaibasilika (Siam Queen) ja vaniljabasilika. Genoveser-kantaa on Suomessa viljelty jo 1700-luvulta asti, joten se lienee vanhin Suomessa tunnettu basilikan lajike.

Basilika ruukkuyrttinä

Basilikan suosiota kuvaa ruukkuyrttien myyntitilasto hyvin konkreettisesti. Ruukkusalaattien ohella ruukkuyrttien tuotanto alkoi v. 1987, sinä vuonna yrttiruukkujen määrä oli 95 000 kpl. Eniten myytiin tilliä ja persiljaa. Nykyisin yrttiruukkujen määrä on yli 32 miljoonaa. Basilika on ollut niin suosittu, että sitä on tilastoitu erikseen. Vuonna 2009 basilikaa kasvatettiin 2,6 miljoonaa kappaletta ja nykyisin tuotetaan vuosittain 5-6 miljoonaa kappaletta. Huippuvuosi oli 2021: 7,8 miljoonalla ruukulla. Ruukkusalaattia ja yrtejä kasvatetaan n. 30 yrityksessä ympäri Suomea. Yksi suuri tuottaja on Famifarm Oy, Järvikylän kartanossa. Vuonna 2023 yrttivalikoimassa oli tavallinen basilika, thaibasilika, pallobasilika ja kanelibasilika.

Basilikan käyttö

Basilikan alkuperään liittyy paljon kulttuurihistoriallisia myyttejä. Basilikan nimi juontuu latinan sanasta basilicum, kuninkaallisesta. Esim. intialaisen käsityksen mukaan Vishnulle pyhitetty basilika suojausi jopa kauhistuttavalta basiliski-käärmeeltä. Aleksanteri Suuri ihastui basilikaan 2000 vuotta sitten Intiassa, ja lähetti sen siemeniä Kreikkaan. Roomassa basilika oli jasmiinin ja ruusun ohella rakastuneitten yrtti. Keskiajalla työntö ikkunalaudalla oleva basilikaruukku tarkoitti, että poika saa mennä kyläilemään.

Kuitenkin basilika on ihanan tuoksun ja aromien takia Välimeren alueella ensisijaisesti maustekasvi ja on tullut tutuksi Italian ruokakulttuurin kautta. Sitä käytetään tomaattiruokiin ja kansallisiin pastaherkkuihin, mm. ravioliin. Armas J. Pulla, ranskalaisen gastronomian suuri ihailija ja tuntija, kirjoittaa basilikan käytöstä näin: ”... provencelaista pistou-keittoa ei voisi ajatellakaan ilman basilikaa. Pistoun runkoaineiksena ovat näet pavut, jotka aiheuttavat myrskyjä vatsassa ja suolistossa, ja basilika tyyntyyttää ne parhaiten. Tästä syystä basilikaa on syytä käyttää myös hernekeitossa” (Pulla, 1987).

Tuoreyrtilien asiantuntija Ursula Pelttari kehottaa kotipuutarhureita rohkeasti omin kokeiluihin ja luettelee basilikan käyttökohteita: ”Mausta basilikalla öljyt, etikat, kastikkeet, levitteet, juustot, salaattit, tomaatit, paprikat, pavut, herneet, perunat, sienet, omenaruoa ja -leivonnaiset, juomat” (Pelttari, 1995).

Järvikylän kartanon nettisivulla esitellään reseptejä, mm. basilika-appelsiinijäätelöön, basilika-mango-smoothieen, basilika-rukola-salaattiin, basilikapesto-pizzaan, basilikaiseen perunasalaattiin ja kanelibasilikaomenakakkuun.

BERTALAN GALAMBOSI

BERTALAN GALAMBOSI

Lopuksi

Oltuani eläkeläinen jo yli 12 vuotta, rakkaat ”tutkimuskohteet” seuraavat minua lähes joka päivä! Otan yhden ruusujuuritabletin aamuisin voimiani pirstämään, lähdän kylmälle hiihtolenkille erittäin lämmin nokkospiipo päässäni ja helteisen kesän aikana nautimme Mojito-minttucocktaileja. Ja kuten joka alkukesä, vuonna 2024 istutamme vaimoni kanssa rakkaita basilikoja terrassipuutarhaamme - mutta hieman juhlallisemmissä tunnelmissa: 50-vuotishääpäivämme kunniaksi!

Lähteet:

- Gadd, P.A. 1768. *Lyhykäinen ja Yksinkertainen Neuwo Kuinga Krydimaan Yrtein Kaswannot, Suomen maasa, Taitaan saatetta tulenundumaan. Turuusa.*
 - Galambosi, B. 1989. **Basilika – mausteiden kuningas.** Kotipuutarha 4: 194-196.
 - Galambosi, B. 1992. **Basilikalajikkeiden monet erot.** Kotipuutarha 3: 148-151.
 - Hupila, I., Galambosi, B. 1993. **Kokemuksia basilika ruukkuviljelystä .** Puutarha 3: 150-152.
 - Galambosi, B. 2001. **Basilika, *Ocimum basilicum*.** Puutarha & kauppa 5, 6: p. 20-21.
 - Galambosi, B. 1993. **Basilika (*Ocimum basilicum*),** in: Luonnonmukainen yrttiviljely. Painatuskeskus - Opetushallitus. Helsinki, s.110-113.
 - Galambosi, B. 1995. **Basilika (*Ocimum basilicum* L.),** in: Mauste- ja rohdosyrttien luonnonmukainen viljely. Painatuskeskus, Helsinki. s. 144-146.
 - Galambosi, B. 2016. **Maustebasilika (*Ocimum basilicum* L.),** in: Yrttien viljely. Opetushallitus ,s. 118-122. (toinen osa netissä: www.edu.fi/yrttienviljely)
 - Galambosi, B. 2017. **Yrttitietoja Suomessa XX. vuosisadan alusta.** 45.s. Maatiainen
 - Peltari, U. 1995. **Ryytimaa.** WSOY Rautavaara, 1953
 - Peura, A. 2017. **Louhisaaren kalmilainen hyötynuutarha.** Louhisaari. Kansallismuuseo.fi
 - Pulla, J.A. 1987. **Mausteet.** Otava 143 s.
 - Rautavaara, T., Vaarama, A., Valle, O. 1953. **Maustekasvien viljely: tietoja tähänastisista kokemuksista.** Puutarhaviljelijän liitto. Opasrja No. 2. 56 s.
 - Ruoff, E. 2001. **Vanhoja suomalaisia puutarhoja.** Otava. 238 s.
 - Saarnijoki, S. 1974. **Maustekasvien viljelyhistoria 1900-luvun alkuun.** Puutarhatieteen pro gradu-tutkielma. Helsingin yliopisto, 177 s.
- Englanniksi:**
- Galambosi, B. & Gné Szebeni, Zs. 1990 (unkariksi): **Unkarilasten basilika lajikkeiden kemiallinen analyysi Suomessa.**(Magyarországi bazsalikomfajták kémiai vizsgálatá Finnországban.) Kertgazdaság, XXII. 5: 44-53
 - Pessala, R., Hupila, I., Galambosi, B. 1996. **Yield of different basil cultivars in pot culture indoors.** Drogenreport: 9, 15: 16-18.
 - Putievsky, E., Galambosi, B. 1999. **Production systems of sweet basil.** In: Hiltunen, R. ja Holm, Y. (eds.). Basil: the genus *Ocimum*. Medicinal and Aromatic Plants – Industrial Profiles. Harwood Academic Publishers. Amsterdam. p. 39-65.
 - Seidler-Lazykowska, K.; Galambosi, B.; Korl, D. 2008. **Herb yield, essential oil content and its composition in two cultivars of sweet basil (*Ocimum basilicum* L.) grown in two different locations** Herba Polonica 54. 4: 35-42.

WELCOME TO THE
12th *Let's Liberate Diversity Forum!*
 19th-20th October 2021

European Coordination Let's Liberate Diversity!

EC-LLD on kansainvälinen voittoa tavoittelematon järjestö, jonka tavoitteena on kasvien geeniperimän dynaaminen hallinnointi. Järjestö haluaa edistää ruokajärjestelmän monimuotoisuutta yhteistyön kautta. Verkostoon kuuluu 170 kansallista organisaatioita 20 Euroopan maasta.

TEKSTI: SUSAN WILANDER

KUVA: EC-LLD / GABRIELE MANEO

EC-LLD:tä voisi kuvailla Maatiaisien kaltaisten paikallisten maatais- ja perinnekasvien suojelemaan keskittyvien yhdistysten ja organisaatioiden kattojärjestöksi Euroopassa. Maatiainen ry liittyi EC-LLD:n jäseneksi tänä vuonna ja Maatiaisien hallituksen puheenjohtaja, Erkki Lehtimäki, osallistui EC-LLD foorumiin Dublinissa lokakuussa. Lehtimäki kertoo matkastaan Dubliniin seuraavalta sivulta alkavassa artikkelissa.

Käytännössä EC-LLD toimii tiedonvälittäjänä viljelijöiden, siementen kerääjien, kansalaisjärjestöjen ja pienyritysten välillä edistäen paikallistoimintaa ja osallistavaa dialogia. Järjestö on ollut mukana EU hankkeissa (Horizon Europe, Erasmus+ ja Horizon 2020) ja tekee yhteistyötä useiden säätiöiden ja akateemisten instituutioiden kanssa.

Toiminta keskittyy kolmeen pääalueeseen:

- tiedonvälitys agrobiodiversiteetistä ja siemeniin liittyvästä sääntelystä
- paikallisen siemenpankkitoiminnan tukeminen koulutuksen ja hallinnon avulla
- yhteisöjen tukeminen tiedonvälityksessä ja vertaistoiminnan käytäntöjen omaksumisessa

EC-LLD on mm. julkaissut EU:n siemeniä koskevaa säätelyä selittävän oppaan, jonka avulla paikalliset yhdistykset ja toimijat voivat paremmin ymmärtää ja seurata siementen keräämiseen, välittämiseen ja käyttöön liittyvää lainsäädäntöä. Oppaan voi ladata täältä: https://liberatediversity.org/seedling-europe-erasmus/#resources_developed_neljällä_eri_kielellä.

Vuodesta 2005 lähtien EC-LLD on järjestänyt vuosittain Let's Liberate Diversity -foorumia, johon Maatiainen osallistui ensimmäistä kertaa tänä vuonna. Foorumi järjestetään aina eri paikassa ja tavoitteena on lisätä tietoisuutta agrobiodiversiteetistä sekä osallistaa niin suurta yleisöä kuin alan ammattilaisiakin. Foorumin toiminta keskittyy kolmeen pääkohtaan:

- näyttelyihin ja vierailuihin paikallisilla tuottajatoreilla (Farmer's Market)
- kokouksiin ja työpajoihin, joissa käsitellään maataloutta ja ruoantuotantoa
- siemenvaihtoon, jossa eri maiden osallistajat vaihtavat siemeniä keskenään lisäten näin alueiden geneettistä monimuotoisuutta.

EC-LLD:n toimintaan voi tutustua osoitteessa: liberatediversity.org

← ECLLD -foorumin osallistujajoukko Trinity Collegen Campanien eli kellotornin alla. Erkki Lehtimäki löytyy takarivistä.

→ Trinity Collegen alue Dublinissa henkii historiaa ja akateemisen maailman perinteitä. Yliopisto on perustettu vuonna 1592.

European Coordination Let's Liberate Diversity on saanut jäsenen Suomesta!

EC-LLD on kansainvälinen, voittoa tavoittelematon organisaatio, joka on perustettu 2005 ja rekisteröity 2012 kannustamaan, kehittämään ja tukemaan maatilojen ja puutarhojen biologista monimuotoisuutta. Maatiainen liittyi järjestöön tänä vuonna.

TEKSTI: ERKKI LEHTIMÄKI

ENSIMMÄISEN kerran LLD:n toi esiin Maatiaisien piirissä Annika Michelson jo kolme vuotta sitten, mutta silloin se vielä jäi ilman suurempaa huomiota, joten Annika nosti asian uudelleen esiin seuraavana vuonna. Tämän jälkeen se pääsi Maatiaisien hallituksen käsittelyyn ja parin vuoden pyörittelyn jälkeen vihdoinkin keväällä päätettiin lähettää jäsenhakemus. Sitä oli varmaan jo odotettukin, sillä paluupostissa tuli kutsu osallistua lokakuussa Let's Liberate Diversity Foorumiin Dublinissa.

Sinne oli tarkoitus lähteä puheenjohtajan ja toiminnanjohtajan voimin, mutta Maija Manninen ei vaihtelevan terveystilanteensa takia sitten rojennutkaan lähteä mukaan, joten yksin oli minun poloinen sinne Irlantiin matkustettava. Foorumi oli 26.-28.10., mutta nähdäkseni hiukan muutakin kuin kokouspaikan, lähdin matkaan jo tiistaina. Ensimmäisenä iltana hoidin pakolliset maistelut käymällä läheisessä ravintolassa syömässä fish and chips -annoksen Guinnessin kera. Ja kummankin kohdalla kerta riitti.

Keskiviikkona kävin tutkimassa reitin kokouspaikkaan Trinity Collegella, joka on Elisabet I:n perustama Irlannin vanhin yliopisto, ja sen päälle tein vielä kävelyretken Guinness Storehouseen, jossa vierähti pari tuntia varsin nopeasti.

Maatiainen hyväksyttiin jäseneksi

Torstaina foorumi alkoi jäsenten ylimääräisellä kokouksella, jonka ensimmäisenä kohtana oli Maatiaisien esittäytyminen. Minulla oli mukana muistitikulla muutaman sivun PowerPoint-esitys, jossa kerroin mikä, miten ja miksi Maatiainen on. Talon vahtimestarin avustuksella saatiin tietokone auki ja esitys pääsi alkamaan reilun vartin myöhässä. Kun sain kalvot käytyä läpi, tuli yleisön joukosta vielä pari kysymystä, joihin vastasin parhaan taitoni mukaan. Seuraavana oli vuorossa äänestys siitä, hyväksytäänkö Maatiainen LLD:n jäseneksi. Äänestys oli hyvin yksinkertainen, kysyttiin vastustaako kukaan eikä yksikään käsi noussut, joten tulevaisuudessa

ERKKI LEHTIMÄKI

← *The Book of Kells on 800-luvulta peräisin oleva käsikirjoitus, joka sisältää neljä Uuden Testamentin evankeliumia taidokkain kuvituksin.*

nen ei ollut virallinen kokousedustaja. Sen verran kuitenkin ymmärsin, että ensi vuonna vastaava foorumi pidetään Ranskassa, luultavimmin Nizzassa.

Kokouksen jälkeen oli lounas, ymmärrettävästi hyvin kasvispitoinen, useampaa sorttia salaattia ja leipää noutopöydästä kertakäyttöasti-oilla. Oli siinä sentään yhdessä salaattissa myös kananpaloja, että tällainen sekasyöjäkin oli tyytyväinen.

Lounaan jälkeen tuli reilun tunnin tauko ja käytin sen hyväkseni tutustumalla viereisen rakennuksen näyttelyyn nimeltään The Book of Kells. Kyseinen kirja on yksi arvokkaimmista keskiajalta säilyneistä teoksista, jonka latinaksi olivat kirjoittaneet kelttiläiset munkit noin vuonna 800. Kirjan sivuista oli tehty jättimäisiä julisteita näyttelyhuoneen seinille ja jokaisen yhteydessä oli myös selitysteksti. Itse kirja oli lähes pimeässä huoneessa, jossa valokuvaus ja videointi oli täysin kielletty, toisin kuin muissa tiloissa. Mutta en minä sinne sitä kirjaa varten pääsylimppua ostanut, minä halusin nähdä siellä vanhan harpun. Siis soittimen.

Trinity Collegen kirjasto on Irlannin kansalliskirjasto

Samassa rakennuksessa on myös vanha kirjasto nimeltään The Long Room, joka on lähes 65 metriä pitkä ja leveyttäkin on toistakymmentä metriä, samoin kuin korkeutta. Keskikäytävän molemmin puolin on jyhkeät kirjahyllyt, joissa normaalisti on 200 000 kirjaston vanhinta teosta, mutta nyt vain parissa ensimmäisessä hyllyssä oli kirjoja, ilmeisesti remonttia tulossa. Jokaisen kirjahyllyn päädystä on jonkun historian merkikhenkilön kipsinen rintakuva. Lähellä keskikäytävän peräosaa on lasikaapissa näytillä ”Brian Boru’s harp”, vanhin meidän päiviimme säilynyt keskiaikainen harppu, joka on päässyt myös Irlannin vaakunaan. Sitä sai

← *Brian Borusin harppu Trinity College kirjastossa.*

ERKKI LEHTIMÄKI

Let's Liberate Diversity -foorumi järjestetään vuosittain eri maissa Euroopassa.

kyllä kuvata, tosin ilman salamaa, mutta lasista tuli niin paljon heijastuksia, että kunnollista kuvaa oli mahdotonta saada.

Toiveikkaana päätin kierroksen matkamuistomyymälään, mutta pettymys oli suuri, kaikenlaisia muuta postikorttia oli tarjolla mutta ei ainoasakaan ollut kuvaa tästä harpusta, ei edes niissä, joissa oli pitkä kirjasto huone. Muutaman kartin ja postimerkin toki ostin, samoin kuin kynän niiden kirjoittamista varten, mutta jouduin vielä palaamaan takaisin, sillä ostamani kynä ei kirjoittanut. Onneksi ovimies ja myyjä olivat ymmärtäväisiä ja sain vaihdettua kynän toimivaan kappaleeseen.

Foorumin avajaisissa kuultiin irlantilaisia alan merkkihenkilöitä

Sitten pitikin jo kiirehtiä takaisin, sillä foorumin viralliset avajaiset olivat alkamassa ja yleisöäkin oli jo moninkertainen määrä kokousväkeen verrattuna. Ensimmäisen puheenvuoron piti senaattori Pippa Hackett, joka on maatalous-, elintarvike- ja meriministeriön valtioministeri, erityisvastuualueenaan maankäyttö ja biologinen monimuotoisuus. Puhe oli varmaan merkittävä, mutta valitettavasti niin nopeasti puhuttua englantia, että korviin tart-

tui vain sana sieltä ja toinen täältä. Sen verran kuulin muilta jälkeensä, että rouva senaattori oli innostunut poikkeamaan etukäteen toimittamastaan tekstistä.

Muita puhujia olivat tohtori Paula Bramel, Irish Seed Savers Associationin puheenjohtaja, Michael Miklis, saman yhdistyksen perustajajäsen ja Madeleine McKeever, Brown Envelope Seedsin perustaja. Näistä valitettavasti vain Michael puhui riittävän hitaasti, että minäkin sain selvää. Hänen mukaansa Irlannin karjantuotanto on ollut 125 % tarvittavasta, 8 miljoonan naudan sijaan on kasvatettu 10 miljoonaa ja tämän takia Irlannin laidunalueet on pahasti yksipuolistuneet, kaikkialla kasvatetaan samaa heinää, jonka naudat ensin syövät kymmententiseksi ja sitten levittävät päälle ruskean kuorutuksen. Nyt kuitenkin Irlannin naudankasvatus on suurissa vaikeuksissa, sillä valtaosa rehuviljasta on aiemmin tuotu Venäjältä.

Avajaisten jälkeen pääsi ensin maistelemaan paikallisten tuottajien omenamehua ja omenanviipaleita ja sen jälkeen oli taas tarjolla samanlainen buffetpöytä, nyt kananpalojen lisäksi salaattista löytyi myös katkaravun pyrstöjä. Sitten olikin aika taas siirtyä levolle, olihan kello Suomessa jo lähes yksitoista illalla.

Paikallisella siemenyhdistyksellä oli foorumissa oma esittelypöytänsä.

→ Foorumin tärkeä osa ovat erilaiset työpajat.

GABRIELE MANEO

Foorumiin kuuluu myös useita työpajoja

Perjantaina olivat vuorossa työpajat, joita aamupäivällä oli kaksi ja iltapäivällä vielä kolmas. Koetin parhaani mukaan valita mahdollisimman läheltä Maatiaista liippavia aiheita, joten aamun ensimmäisessä työpajassa puhuttiin aiheesta Ei patenteja siemenille, puhujina Anita Hayes (Irish Seed Savers Association), Katherine Dolan (Arche Noah), Fulya Batur (Kybele) ja Maurice Deasy (maanviljelijä ja panimon omistaja). Eipä niistä kauheasti mieleen jäänyt, lähinnä Katherine Dolanin puheenvuoro, joka keskittyi tulossa olevaan direktiiviin lisäysmateriaaleista. Hän esitti myös toivomuksen, että kunkin jäsenen toimesta direktiiviehdotuksen teksti käännettäisiin kyseisen maan kielelle, että paremmin ymmärrettäisiin mitä kaikkea se pitää sisällään. Mahdolliset muutosehdotukset on tehtävä marraskuun aikana, jonka jälkeen se lähtee käsittelyyn ja tekstiä on kymmeniä sivuja, olisi Katherine voinut myös kertoa mistä sen tekstin löytää.

Seuraavan työpajani aiheena oli Monipuolinen lähestymistapa monimuotoisuuteen: Markkinalähtöisestä tarveperusteiseen ja viljelijävetoiseen jalostukseen, mutta se oli huti eikä minulle jäänyt mieleen yhtään mitään mitä Sinead Fortune (GAIA), Holly Silvester (GAIA), Kevin Dudley (Cloughjordan Community Farm) ja Robin Morgan (Washington State University - Breadlab) puhuivat.

Iltapäivän työpajan valinta sitten osuikin jo nappiin, kun aiheena oli Siementen korjuu, kuivaus ja varastointi: Perusnäkökohtia vihannesten siementen laadun parantamiseen ja ylläpitoon. Päällimmäisenä tästä puheenvuorosta jäi mieleen yksi asia: siementen itävyys säilyy parhaiten, kun ne kuivaamisen jälkeen säilytetään mahdollisimman hapettomissa olosuhteissa, sellaisten luominen vain ei ole helpoa ja säilyttäminen vielä vaikeampaa.

Kaikista työpajoista on luvattu toimittaa osallistujille PowerPoint-esitykset, joten parhaita palloja niistä tullaan näkemään Maatiaisen-lehden tulevista numeroissa.

Maatiaisien siemeniä maailmalle

Työpajojen jälkeen oli foorumin kaikkein antoisin osuus, siementen vaihto. Itselläni oli mukana muutama Maatiaisien lehden numero ja siemenluettelo sekä härkäpavun, kaskinauriin, rukiin ja väinönputken siemeniä, jotka vaihtuivat kassilliseen siemeniä ympäri Eurooppaa.

Ilta päättyi yhteiseen ruokailuun, joka tällä kertaa ei ollutkaan kasvisruokaa buffet-pöydästä vaan täysi kolmen ruokalajin illallinen italialaisyylisessä ravintola Toscanassa, jossa viihdyimme lähes puoleen yöhön. Sitä ennen kuitenkin annoin houkutella itseni mukaan publiin pienelle alkumaljalle muutaman paikallisen osallistujan kanssa.

Retket paikallisiin kasvimaailman kohteisiin

Viimeisenä foorumipäivänä oli vielä aamupäivän retket, vaihtoehtoina Farmers Market, jonka päälle kävelyretki kaupungilla, vierailu yhteisöpuutarhassa tai käynti kasvitieteellisessä puutarhassa. Itse olin ilmoittautunut ensimmäiseen, mutta edellisen illan monen kilometrin kävelyjen jälkeen oli polveni niin kipeä, että vaivoin selviydyin hotellilta yliopistolle, jossa minulle kerrottiin, että koska Farmers Market on peruttu ja tilalla on kolmen tunnin kävely kaupungilla. Koska se ei kipeään polven kanssa olisi onnistunut, sain suosituksen mennä mukaan kasvitieteelliseen puutarhaan, jonne mentäisiin bussilla.

Niinpä lähdin seuraamaan Gabriele Maneota, joka oli kyseisen ryhmän vetäjä. Selvisi että bussi tarkoitti paikallisbussia, niitä Mennään bussilla -sarjasta tuttuja kaksikerroksisia. Siispä ensin kävely sopivan bussin pysäkillä, joka oli lähes hotellini luona. Siellä sitten selvisi, että maksu onnistuu vain käteisellä ja tasarahalla, 1.70 €. Kaikilla ei kolikkoja ollut, joten Gabriele kävi jossain kioskilla vaihtamassa pikkurahaa ja jakeili niitä sitten tarvitsijoille, kuten esimerkiksi minulle.

Noin vartin bussimatkan jälkeen jäätiin pois ja selvisi, ettei kasvitieteellinen puutarha ihan vielä siinä kohtaa ole ja niin käveltiin lähes kilometri

vielä toisessakin päässä. Perillä oli vastassa opas, joka ennen kierrokselle lähtöä selosti meille puutarhan historiaa. Se on perustettu vuonna 1795, alueen pinta-ala on lähes 20 hehtaaria, siellä on useita kasvihuoneita ja kasviyksilöitä on noin 20000, lisäksi siellä on miljoonia kuivattuja kasvinäytteitä.

Aluksi kiersimme ulkoalueita, välillä pysähdyttiin kuuntelemaan oppaan selostusta kyseisestä kohteesta, usein hän myös repäisi lehtiä jostain kasvista meille haisteltavaksi. Yhden puun kohdalla hän poimi siitä pippurin tapaisen marjan jokaiselle ja kehotti nuolaisemaan sitä, mutta varoitti samalla nielaisemasta sitä, koska pahimmillaan siitä voisi seurata sydänpysäys. Tokihan sitten kokeilimme ja muutaman sekunnin kuluttua kielessä alkoi tuntua kihelmöintiä. Valitettavasti ei jäänyt mieleen mistä kasvista oli kysymys.

Puita puutarhassa on joka puolelta maailmaa, korkkipuita, Libanonin seetriä, jopa punapuu, joka valitettavasti oli jokin aika sitten kuollut johonkin

→ Kasvitieteellisen puutarhan Halloween-asetelmassa oli kurpitsojen ohella myös 'Bulls Blood' -punajuurikkaita sekä punakaalia.

← Dublinin kasvitieteellinen puutarha eli National Botanic Gardens.

↓ EC-LLD:n tiekarttaprosessikuvauksessa esitellään, miten järjestö aikoo rakentaa itselleen suunnitelman EC-LLD:n merkityksen kasvattamisesta.

kasvitautiin, mutta sen oksaton runko seisoo siellä edelleen muistomerkinä.

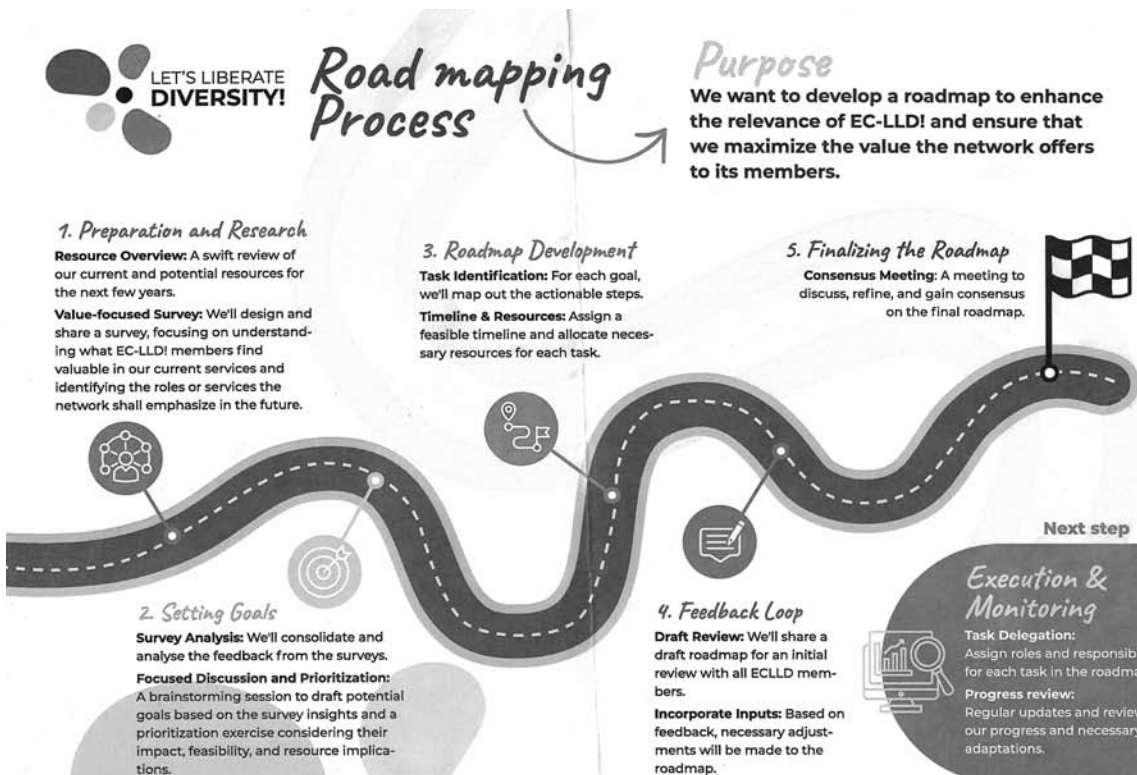
Koko ulkoaluetta emme siinä parissa tunnissa ehtineet kiertää, mutta kaikki merkittävimmät kohteet kuitenkin ehdittiin nähdä. Viimeinen puolituntinen käytettiin kasvihuoneisiin tutustumiseen, niitäkään ei ehditty aivan kaikkia katsoa, mutta valtavan määrän trooppisia kasveja saimme kuitenkin nähdä.

Jäljellä oli enää kolikoiden uusjako, itselleni hankin pikkurahaa ostamalla kasvihuoneita esittävän postikortin, joten pystyin myös palauttamaan Gabrieleelle tulomatkan lipun hinnan. Paluubussista hyppäsin sitten pois jo hotellini kohdalla, koska foorumi oli käytännössä jo päätynyt eikä enempi kävely siinä kohtaa oikein huvittanut.

Irlantilainen ja suomalainen musiikki kohtaavat

Tavaroiden pakkaamisen ja pienen lepoetken jälkeen tajusin, etten ollut koko reissulla kuullut irlantilais-ta musiikkia, saati nähnyt irlantilaista kansantanssia. Niinpä pikainen Google-haku, joka paljasti, että samassa korttelissa on pub, jossa on päivittäin kumpaakin, tanssi tosin vasta iltakymmeneltä, joka aamun aikaisen herätyksen takia oli liian myöhään. Marssin kuitenkin publiin ja onnekseni baaritiskin ääressä oli vielä vapaa istuin, ihan soittajakaksikon edessä. Olihan siinä korvat kovilla, sillä heillä oli käytössä äänentoistolaitteet, mutta en antanut sen häiritä. Muutaman kappaleen jälkeen haitarinsoittaja kysyi mistä olen kotoisin ja kun vastasin että Suomesta, ei mennyt montaa sekuntia, kun kaksikko alkoi soittaa Metsäkukkiä, irlantilaisena sovitukseksi toki. Mahtoi ilmeeni siinä vaiheessa olla näkemisen arvoinen. Kun heidän osuutensa päättyi, kävin vielä kiittämässä ihan kädestä pitäen, sitten olikin jo aika palata hotellille ja yöpuulle.

Jäljellä oli enää viimeinen hotelliaamiainen, taksin löytäminen ja ajomatka lentokentälle. Taksikuskille kun yritin pankkikorttia tarjota, kävi ilmi, että hänelle kelpaa vain käteinen. Kiitos kotijoukkojen riittävä määrä seteleitä löytyi ja sain matkan maksettua, jonka jälkeen pääsin jonottamaan Finnairin taksille. Siitä vielä turvatarkastuksen kautta viime tipan tuliaisostoksille ja kotimatka saattoi alkaa.

Neliometri pellavaa -hanke synnytti Paven pellavareissun

TEKSTI: SUSAN WILANDER
KUVAT: TAITO VARSINAIS-SUOMI RY.

NELIÖMETRI pellavaa -pellavankasvatusprojektissa innostettiin tutustumaan pellavakuidun matkaan aina siemenen viljelystä korjuuseen ja kuidun työstämiseen asti. Pellavankasvatusprojektin 2022–2023 toteuttivat yhteistyössä Taitoliitto, Maa- ja kotitalousnaiset, ProAgria sekä Suomen maatalousmuseo Sarka. Myös Maatiainen ry oli mukana projektissa. Osallistujaksi pääsi kuka tahansa, jolla on käytettävissä neliön viljelyala.

Perinnetaitojen ylläpitoa

Neliometri pellavaa -projektin taustalla oli vanhojen perinnetietojen ja -taitojen ylläpitäminen sekä pellavan alkuperään ja tuotantoon tutustuminen. Pellavakuidun käsittely niin, että siitä saadaan tekstiiliä, vaatii osaamista ja työvälineitä, joita harvalta löytyy. Nuorille pellava ei ole samalla tavalla itsestään selvä ja tuttu materiaali kuin usein vanhemmalle polvelle. Nuorten innostaminen perinnetaitojen pariin on myös usein koettu haastavaksi. Neliometri pellavaa -hankkeen myötä syntyi kuitenkin yksi toimiva malli,

josta muutkin yhdistykset voivat ottaa ideoita omaan käyttöönsä.

Paula Vanne eli Pave innostui pellavasta toden teolla Neliometri pellavaa -hankkeen myötä ja halusi tuoda pellavatietoutta myös nuorille. Vanne työskentelee Turun taitokeskuksessa ja puhui ideastaan Taito Varsinais-Suomen toiminnanjohtajalle, Tiina Aallolle. ”Idea lähti rakkaudesta pellavaan ja innostuksesta neliometri pellavaa hankkeeseen! Kerroin innokkaana projektistani toiminnanjohtaja Tiina Aallolle ja olimme molemmat sitä mieltä, että tämä kokemus ja innostus pitää jakaa myös muille!” Paula Vanne kertoo.

Paven pellavareissu

Vanne ja Aalto loivat Paven pellavareissu -kokonaisuuden, joka pitää sisällään nuorille suunnattuja luentoja. Koulut voivat tilata luentopakettia Taito Varsinais-Suomi ry:ltä ja kiinnostusta on ollut paljon. ”Paven pellavareissu on saanut uskomattoman paljon positiivista huomiota, esimerkiksi mediassa. Tämä on kiistatta yksi hienoimpia uusia

↑ Paula Vanne innostaa nuoria pellavan pariin.

↖ Paula Vanne hurautti pellavaan toden teolla Neliömetri pellavaa -hankkeen myötä.

avauksia, joita olemme yhdistyksenä tänä vuonna tehneet. Uskon, että tämä on antanut paljon positiivista huomiota myös koko Taitojärjestölle”, Tiina Aalto kertoo.

Paula Vanne on huomannut, että nuorten innostamisessa toimivat lopulta aika yksinkertaiset asiat: ”Monipuolinen sisältö ja omakohtaiset kokemukset! Lisäksi olen tehnyt lyhyen TikTok-videon pellavan matkasta siemenestä langaksi. Erityisesti tämä video on herättänyt nuorissa kiinnostusta” Vanne kertoo.

On myös tärkeää saada ”kädet saveen” eli päästä kokeilemaan uusia asioita käytännössä. ”Minulla on aina matkassa pellavantyöstövälineet sekä -materiaalit, jotka asetan esille katseltavaksi ja kekeiltavaksi. Minulla on Powerpoint-esitys, jossa kerron pellavasta kasvina, historiasta sekä kasvin ekologisuudesta. Sitten siirryn omiin kokemuksiini pellavan kasvatuksessa ja muokkauksessa. Näytän

→ Kouluvierailuilla on mukana niin pellavaa kuin työvälineitäkkin.

tekemäni TikTok-videon ja esittelen mukana tuomani välineet ja materiaalit ja kerron mitä ne ovat”, Vanne kuvailee.

Nuoret eivät kuuntele kohteliaisuudesta, mutta aito innostuneisuus on tarttuvaa kaikenikäisille. ”Luennointi vaatii luennoitsijalta avointa ja iloista asennetta sekä rohkeutta ja innokkuutta kertoa omista kokemuksistaan! Luennot ovat mielenkiintoisia kokemuksia myös itselle, koska pääsee kuulemaan osallistujien ajatuksia ja kokemuksia pelataan liittyen. On myös mukavaa saada vastata mieleen tulleisiin kysymyksiin ja kommentteihin”, Paula Vanne kertoo.

Lisätietoa Paven pellavareissu -luennosta:

<https://www.taito.fi/ajankohtaista/uutiset/paven-pellavareissu-luennot-kouluille/>

<https://www.taito.fi/ajankohtaista/kasityoblogi/neliometri-pellavaa/>

"Hoplaxin Fanny". Akvarelli Anne-Marie Siltala.

Vanhat pelargonit

– kasviaarteita sukupolvelta toiselle

Pelargoneilla on Suomessakin jo pitkä historia. Niiden suosio on vuosisatojen varrella noussut ja laskenut, mutta aina ne ovat säilyneet. Joskus siellä mummolan ikkunalla, nykyään yhä useamman nuoren harrastajan kokoelmassa. Nyt on saatavilla myös tutkimustietoa suomalaisten omista perinnepelargoneista.

TEKSTI: SUSAN WILANDER

”Hoplaxin Fanny”. Akvarelli
Anne-Marie Siltala.

LUONNONVARAKESKUS käynnisti vuonna 2020 tutkimushankkeen vanhoista suomalaisista pelargonikannoista: *Perinnepelargoneista hehkua puutarhatuotantoon*. Lisäksi Varsin Hyvä ry:n saaman rahoituksen avulla aloitettiin tiedotushanke *Varsin hyvät vanhat pelakuut*. Hankkeet mahdollisti Suomen Pelargoniyhdistyksen ja erityisesti Tiina Hiltusen jo vuosia tekemä tiedonkeruu vanhoista pelargonikannoista ja niiden säilytys- ja lisäästyö. Mukana hankkeissa oli runsaasti eri henkilöitä monista organisaatioista, erityisesti Lukesta. Näiden hankkeiden myötä toteutettiin *Vanhat suomalaiset kotipelargonit – Sata vuotta kasviaarteita ikkunoilla* -niminen tutkimusjulkaisu, jonka voi vapaasti ladata Luken nettisivuilta: <https://jukuri.luke.fi/handle/10024/553401>.

Pelargonien tulo Eurooppaan ja Suomeen

Eurooppaan pelargoni on saapunut ehkä jo 1500-luvulla Etelä-Afrikasta tulleiden kauppalaivojen mukana. Ensimmäiset Euroopassa viljellyt pelargonit olivat suuria eivätkä kukinnot olleet läheskään niin näyttäviä kuin nykyään. Englannissa aloitettiin 1830-luvulla pelargonien jalostus, jossa tähdättiin matalampiin ja suurikukkaisempiin lajikkeisiin. Vuonna 1864 syntyi myös sattumalta kerrottukukkainen yksilö ja pelargonien suosio lähti nousukiitoon.

Ensimmäiset pelargonit tulivat Suomeen 1700-luvun puolivälissä Turun Akatemiaan. Reilun sadan vuoden kuluttua pelargonista oli jo tullut koko kansan ruukkukasvi. Pelargonia voitiin lisätä helposti

pistokkaista ja niitä jaettiin innolla sukulaisille ja tuttaville. Suosion avain oli kotipelargoni, joka voitiin talvettaa lepotilassa kellarissa tai muissa viileissä tiloissa. Pelargoneista tuli perintökasveja, jotka säilyivät perheissä sukupolvelta toiselle.

Pelargoneja on Suomessa kutsuttu useilla nimillä: pielikki, pelapuu, pelakuu, pelarguunia tai pelargonia. Nykyään kasvin nimi on pelargoni. Kotipelargoni tunnettiin aiemmin nimellä vyöhykepelargoni, joka viittaa sen tieteelliseen nimeen *P. zonale* ja lehtiä kiertävään tummempaan vyöhykkeeseen. Kotipelargonien tieteellinen nimi Suomessa on *Pelargonum Zonale-Ryhmä*, mutta esimerkiksi Ruotsissa ne tunnetaan nimellä *Pelargonium x hortorum*. Tieteelliset nimetkään eivät siis aina ole universaaleja.

Pelargonium-suvussa on yli 280 lajia. Näistä 33 tulee Etelä-Afrikasta ja alle 10 lajia on käytetty puutarhatuotannon risteytymiin. Näistä tärkein on kotipelargonit eli *Pelargonium zonale*-risteymät, toisena tulevat riippapelargonit eli *P. peltatum*-risteymät ja kolmantena jalopelargonit, *P. Grandiflorum*-risteymät.

Pelargoneista on kehitetty runsaasti erilaisia lajikkeita ja spontaaneilla mutaatioilla on myös oma osuutensa lajikekirjon syntymisessä. Pelargonien lehtien ja kukkien väreissä riittää vaihtelua, kuten myös kasvin koossa ja kasvatavassa. Kukan terälehtien kerrannaisuus jaotellaan kolmeen ryhmään: yksinkertaiset (5 terälehteä), puolikerrannaiset (6-15 terälehteä) ja kerrannaiset (yli 16 terälehteä).

Pelargonien suomalaiset lajinimet ovat hyvin kuvaavia, esimerkiksi ruusupelargoni, sitruunape-

”Viipurin Evakko”. Akvarellit Anne-Marie Siltala.

largoni, jalopelargoni, tuoksupelargoni, mutta myös hammaspelargoni, kyhmypelargoni, munankuori-pelargoni, sormipelargoni ja tähtipelargoni.

Kiinnostus vanhoihin pelargonikantoihin

Suomessa kiinnostus vanhoihin pelargonikantoihin syntyi 1970-luvulla. Ammattipuutarhuri Jouko Pukki oli ensimmäisiä vanhan ajan pelargoneja tallentanut ja lisännyt toimija. Pukin puutarha perustettiin 1975 ja siitä alkoi pelargonien lisäys ja myynti. Pukin puutarhan tallentamiin vanhoihin kantoihin kuuluvat mm. ”Hillevi”, ”Kaisa Kallio” ja ”Kirsti”.

Vasta 2000-luvulla pelargoniharrastus alkoi kiinnostaa laajempaa joukkoa. Uusien lajikkeiden ohella haluttiin säilyttää myös vanhoja suomalaisia kantoja. Merkittävä tekijä kiinnostuksen leviämisessä oli Hyötykasviyhdistyksen järjestämällä *Helsinkiäisiä huonekasveja* -näyttelyllä, jossa oli esillä jäseniltä saatuja kasveja, mm. kotipelargoni ”Evakko”.

Pelargoniharrastuksen leviämistä on sittemmin edesauttanut monen ammattipuutarhan vanhojen lajikkeiden taimituotanto. Yksi näistä puutarhoista on Pelargonitaivas, jonka omistaja Tiina Hiltunen oli merkittävässä roolissa myös Luken tutkimuksessa. Hiltunen alkoi 2014 kerätä pistokkaita yli 50 vuotta kasvatetuista pelargoneista ympäri Suomea. Nyky-

ään kokoelmassa on jo yli 700 erikoispelargonia, joista noin 120 on vanhoja suomalaisia kantoja.

Vuonna 2016 perustettiin Suomen Pelargoniyhdistys ry, jonka tarkoituksena on vanhojen suomalaisten pelargonikantojen ja niiden taustatari-
noiden kerääminen ja säilyttäminen. Yhdistyksen perustamisessa Tiina Hiltunen oli myös keskeisessä asemassa. Hänellä on suomalaisittain ainutlaatuinen pelargonikokoelma ja pitkä kokemus eri kantojen kasvatuksesta.

Näiden kahden hankkeen tulosten pohjalta kootussa kotipelargonikantoja esittelevässä kuvastossa on mukana 82 eri kantaa ja niiden tuntomerkikuvaukset, valokuvat, sukulaisuussuhteet ja kasvien kulkureitit vuosikymmenten ajalta. Kuvasto kertoo myös Luken tutkimuksesta ja pelargonien historiasta laajemminkin.

Miten saat pelargonit viihtymään?

Pelargonit ovat yleisesti ottaen helppohoitaisia kasveja, mikä osaltaan lienee niiden suosion syytä. Pelargoni ei hätkähdä auringon paahdetta eikä unohtuneita kasteluitakaan – ennemminkin liikakastelu on sille pahasta. Jotta pelargoni kukoistaisi, tarvitsee sekin kuitenkin oikeanlaista hoitoa. Kasvukaudella se viihtyy auringossa ja lämmössä ja nauttii lannoituksesta. Keväällä otetut pistok-

kaat juurtuvat yleensä ongelmitta ja niiden kautta vanhoja kasveja on helppo lisätä ja uudistaa.

Pelargonien hoidon ongelmallisempi puoli tulee esille talviaikaan. Kotipelargoni viihtyy talvella viileässä, kuivassa ja valoisassa paikassa. Tällaista ei ole nykyasunnoissa aina helppoa järjestää. Jos pelargonin joutuu talvettamaan huoneenlämmössä, pitää huolehtia sen valonsaannista ja muistaa kohtuullinen kastelu. Mitä viileämmässä pelargonin pitää, sitä vähemmän se tarvitsee vettä. Pakkasia se ei kuitenkaan kestä. Ihannelämpötila talvettamiseen on +5-10 C.

Pelargonin pistokkaat otetaan keväällä nuorista latvoista. Kukkimaton verso on paras, koska se on nuorempi ja elinvoimaisempi. Pistokas leikataan hieman lehtihangan alapuolelta. Vartta pitää olla jonkin verran lehtihangan ja lehden välissä, jotta lehdet eivät homehdu mullan alla. Ylimääräiset lehdet poistetaan ja jätetään 1-2 lehteä pistokkaan yläosaan. Pistokkaita voi juurruttaa myös elokuussa talvettamista varten.

Pistokkaan voi laittaa suoraan multa, kuten taimistoilla tehdään, tai juurruttaa vesilasissa. Multaan laitettu pistokas tarvitsee sopivan kosteat olosuhteet juurtumiseen, yletön märkyys aiheuttaa kuitenkin homehtumista. Kylvömulta sopii hyvin juurruttamiseen. Multa kostutetaan, tehdään siihen tikulla kolo pistokkaalle ja tiivistetään multa kolon reunoilta pistokkaan ympärille. Pistokas juurtuu parhaiten valoisassa ja melko lämpimässä paikassa, mutta suoraa auringonpaistetta kannattaa välttää. Ruukun päälle voi laittaa rei'itetyn muovussin ilmankosteutta nostamaan. Kun ruukun

pohjasta näkyy juuria, taimi on aika totuttaa normaaliin ilmankosteuteen.

Jotkut kotipelargonitkin tuottavat siemeniä, joista kasvia voi myös lisätä. Ruusunnuppupelargoneilla siemeniä ei kuitenkaan tule, koska niillä ei ole heteitä ja emiä. Myös voimakkaasti kerrotuilla kannoilla siementuotanto on haastavaa, koska heteet ovat muuttuneet terälehdiksi ja siitepölyä ei juurikaan muodostu.

Kuinka pelargoniperintö saadaan säilymään?

Vanhojen pelargonikantojen säilymisessä olennainen tekijä on niiden arvostaminen. Kun harrastajat säilyttävät kasveja, lisäävät niitä ja jakavat tuttavilleen, säilyvät kannat elossa. Lisävoimaa pelargonien säilytystyöhön tulee taimistoilta ja ammattipuutarhureilta, jotka pystyvät tuottamaan suuria määriä kasveja kerralla. Mikään kasvi ei kuitenkaan säily elävänä, jollei sitä haluta kasvattaa. Siksi pelargoniperintökin on riippuvainen tavallisten suomalaisten mieltymyksistä. Ne lajikkeet ja kannat säilyvät, jotka löytävät tiensä koteihin ja ihmisten sydämiin.

"Carolina". Akvarellit Anne-Marie Siltala

Garden Futures – puutarhat yhdistävät museot

TEKSTI: SUSAN WILANDER

Arkkitehtuurimuseo ja Design-museo järjestävät ensimmäistä kertaa yhteisen näyttelyn ja aiheena on – puutarha. Tämä näyttely on ensi askel museoiden yhdistymisprosessissa, mutta puutarhaharrastajalle se on loistava tilaisuus saada uutta näkökulmaa harrastukseensa.

GARDEN FUTURES – *Suunnittelua luonnon kanssa* -näyttely on Vitra Design Museumin, Wüstenrot Foundationin ja Nieuwe Instituutin kiertävä näyttely. Sen ensimmäinen kohde on Helsinki ja täällä näyttelyyn on myös lisätty omaa suomalaista sisältöä.

Garden Futures muistuttaa, että vaikka puutarha on monille hyvin yksityinen paikka rentoutumiseen, sillä on myös yhteiskunnallinen rooli osana aktivismia, sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja luonnon monimuotoisuuden säilyttämistä. Puutarhasuunnittelu on luovaa työtä, joka yhdistää kuvataidetta, arkkitehtuuria ja muotoilua. Puutarha on paikka ihmisen ja luonnon vuorovaikutukselle sielläkin, jossa villiä luontoa ei ole saatavilla.

← *Alexandra Kehayoglou*un installaatiossa *The Meadow* voi asettua istumaan tai makaamaan pehmeälle kukkaniitylle.

↓ *Piet Oudolf* on hollantilainen puutarhasuunnittelija, lastentarhanhoitaja ja kirjailija. Hän on *New Perennial* -liikkeen johtohahmo ja käyttää puutarhasuunnitelmissaan luonnonperennoja kasvien muotokieltä korostaen.

Muotopuutarhasta siemenpommeihin

Näyttely tarttuu puutarhojen poliittiseen rooliin. Ne ovat olleet niin eliitin ja vallanpitäjien statussymboleita kuin luostareiden hyötypuutarhoja. Versaillesin valtava puutarha lienee tunnetuin esimerkki vallanpitäjien puutarhakiinnostuksesta. Ludvig XIV oli itse innokas ulkoilmaihminen, mutta käytti puutarhaa hyväkseen imagonsa pönkittämisessä. Hänen aikanaan Pariisista järjestettiin kaksi kertaa päivässä kuljetus puutarhaan, jolla kävijät pääsivät ihaillemaan Versaillesin mahavuutta. Siis jo 1600-luvun Ranskassa puutarhaturismi oli ilmiö.

Kriisiaikoina puutarhaviljely on ollut osa isänmaallista propagandaa. Tähän tarkoitukseen ovat syntyneet mm. Dig for Victory Englannissa ja Victory Garden Yhdysvalloissa. Neuvostoliitto loi omilla runsaita puutarhasatoja kuvaavilla julisteillaan illuusiota sosialismin ylivoimaisuudesta.

Toisaalta sissiviljely suurkaupungeissa on ollut aktivistien tapa ottaa maata omaan käyttöönsä ja parantaa elinolosuhteita omatoimisesti. Liz Christy aloitti 1970-luvulla yhteisöpuutarhat ja sissiviljelyn New Yorkissa, Yhdysvalloissa. Christyn puutarhuriryhmä Green Guerillas kunnosti tyhjän tontin yhteisöpuutarhaksi, joka on edelleen olemassa ja nykyään lailla suojeltu Liz Christy Garden. Siemenpommit saivat alkunsa Christyn sissipuutarhuritoiminnasta.

Puutarha hyvinvoinnin tuojana

Puutarhat ja laajemmassa mittakaavassa kaupunkien viheralueet ovat olennainen osa kaupunkisuunnittelua ja kaupunkilaisten hyvinvointia. Viheralueilla on myös tärkeä osa kaupunkien toimivuudessa ilmaston muuttuessa ja sen ääri-ilmiöiden lisääntyessä. Kasvillisuus ja kasvipeitteinen maa vaikuttavat niin tulvavesien imeytymiseen, ilmanlaatuun, hiilen sitoutumiseen maaperään

← Näyttely nostaa esille myös kasvien lääkinällisen käytön. Kehäkukkaa kasvatetaan laajalti rohtokäyttöön.

kuin ympäristön lämpötilaankin. Sen merkitys mielenterveydelle ja sairauksien ennaltaehkäisyllä on yhä paremmin tunnettu. Helsinkiläisenä ei voi jatkuvien asukasyhdistysten ja kaupungin välisten uudisrakentamista koskevien ristiriitojen keskellä olla huomaamatta miten suuri merkitys viheralueilla on asukkaille.

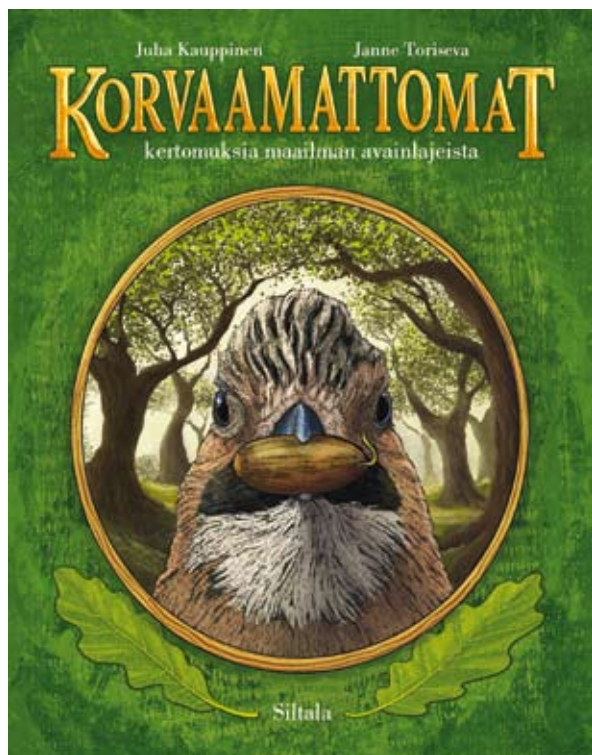
Näyttelyn suomalainen osuus nostaa esille siirtolapuutarhat ja lähiöluonnon. Siirtolapuutarhoilla on ollut tärkeä yhteiskunnallisen tasa-arvon teh-

tävä Suomessa luomalla työväestölle mahdollisuuksia oman puutarhan hoitoon ja sen sadosta nauttimiseen kaupungeissa. Lähiöluonto on lähiöiden muuten usein negatiivisesta maineesta huolimatta lisännyt alueiden viihtyisyyttä ja tarjonnut maaseudulta muuttaneille asukkaille eräänlaisen pehmeän laskun kaupungistumiseen.

Millainen on tulevaisuuden puutarha?

Garden Futures ottaa nimensä mukaisesti kantaa myös puutarhojen tulevaisuuteen. Näyttelyn siirtolapuutarhamökkiä esittelevässä osassa pyydetään kävijää kertomaan millaisen muistilistan hän laatisi tulevaisuuden puutarhurille. Millaisia tietoja ja taitoja tulevaisuuden puutarhuri tarvitsee? Mitä meidän tulisi muistaa menneistä puutarhoista? Entä millaisia toiveita tulevaisuuden puutarhoihin kohdistuu?

Garden Futures – Suunnittelua luonnon kanssa -näyttely on avoinna Designmuseossa ja Arkkitehtuurimuseossa 31.3.2024 asti.

Korvaamattomat – Kertomuksia maailman avainlajeista

Juha Kauppinen & Janne Toriseva

Siltala 2023, s. 96

KORVAAMATTOMAT on kuvittaja ja sarjakuvan tekijä Janne Torisevan aloitteesta syntynyt upea kaikenikäisten kuvakirja maailman avainlajeista eli lajeista, joilla on omassa elinympäristössään erityisen laaja merkitys ja paljon vuorovaikutussuhteita muiden lajien kanssa. Kirjaan liittyen on Helsingin Luonnontieteellisessä museossa esillä näyttely Korvaamattomat – näkymiä maailman avainlajeihin, joka on auki 3.3.2024 asti.

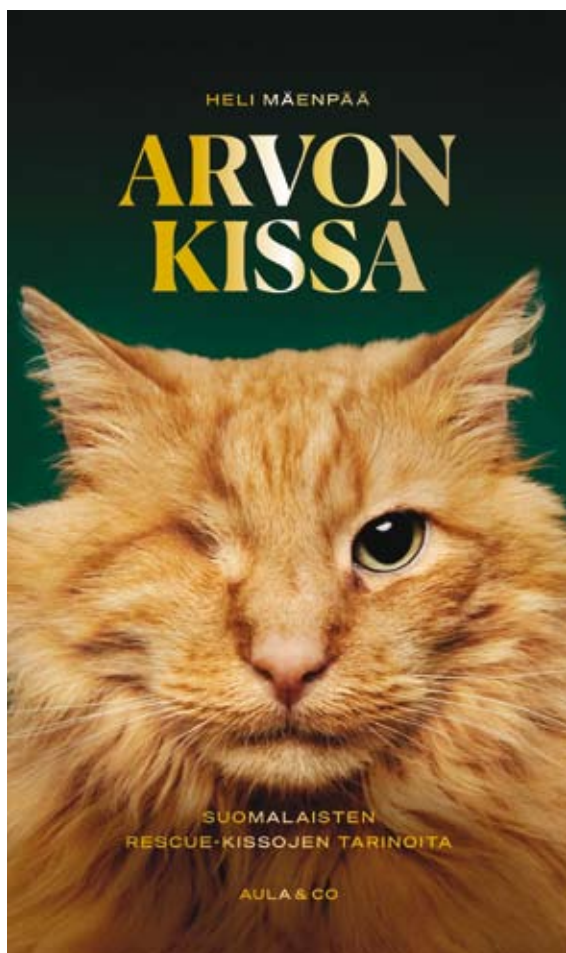
Janne Toriseva ja Juha Kauppinen kertoivat kirjansa syntyvaiheista Helsingin kirjamesseilla. Kirjan idea lähti Torisevalta, joka sai Kauppisenkin innostumaan aiheesta. Tarkoituksena oli kaiken luonnon kriiseistä kertovan mediahälyn keskellä kertoa helposti lähestyttävällä tavalla siitä, mikä luonnossa on kaikkein tärkeintä eli vuorovai-

kutuksesta. Lopputuloksena on kirja, jota voivat lukea kaikki vauvasta vaariin ja löytää sieltä niin ihmetyksen siitä kuinka fantastisessa maailmassa saamme elää ja merkityksen kaikelle sille suoje-lutyölle, jota osaltaan mekin Maataisen jäsenenä teemme ylläpitäessämme luonnon monimuotoisuutta omissa puutarhoissamme.

Kirjassa esitellään 30 avainlajia – kasveja ja eläimiä – ympäri maapalloa. Teos onkin maailman ensimmäinen populaari tietoteos, joka on tarttunut näin laajaan haasteeseen. Jokaisesta lajista käydään läpi sen merkitys omassa elinympäristössään. Lisäksi kirjaan kuuluu avainlajin ideaa selventävä osuus. Mutta kaikkein vahvimmin mieleen jäävät kuvitukset, jotka todella herättävät tekstin eloon. Vielä paremmin ne pääsevät oikeuksiinsa Luonnontieteellisen museon näyttelyssä, joka kannattaa myös käydä katsomassa.

Kuvituksen tekemistä hyvin kuvaava anekdootti tuli ilmi kirjamesseilla, jossa tekijät kertoivat kirjassa esitellyn Patagoniassa elävään tulipääkolibriin liittyvästä tiedonetsinnästään. Tämä pieni lintu on maailman eteläisin kolibrilaji ja kuvitusta suunnitellessaan Torisevalle tuli mieleen, joutuu-ko se talvisin myös lumisiin olosuhteisiin. Sen kotimetsissä Chilessä ja Argentiinassa lämpötila voi laskea myös pakkasen puolelle. Asiaa tiedusteltiin asiantuntijoilta, jotka olivat varmoja, ettei kolibri selviä niin kylmässä. Asia jäi kuitenkin kirjan tekijöitä vaivaamaan, ja he päättivät tutkia asiaa somen ihmeellisestä maailmasta. Instagramista hakusanoilla tulipääkolibri ja lumi löytyikin kuvia kolibreista lumisateessa lentämässä, joten kirjaan voitiin tällainen kuva tehdä.

TEKSTI: SUSAN WILANDER

Arvon kissa – Suomalaisten rescue-kissojen tarinoita

Heli Mäenpää

Aula&Co 2023, s. 293

”**JOKAINEN** kissa tarvitsee ihmistä”. Heli Mäenpään teos suomalaisten rescue-kissojen tarinoista kertoo ihmisten julmuudesta kissoja kohtaan, mutta myös suuresta rakkaudesta ja oman kodin löytäneiden kissojen onnesta.

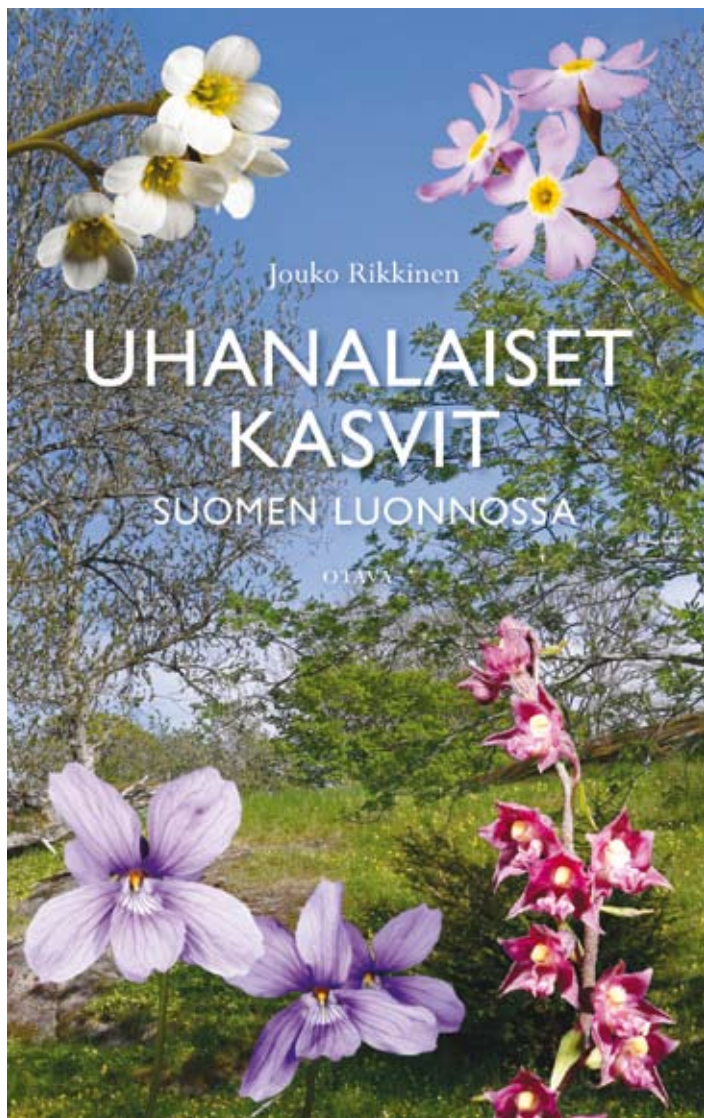
Teoksessa kerrotaan 21 kissan elämäntarina. He ovat kaikki entisiä kodittomia kissoja, villeinä populaatioihin syntyneitä tai onnettomien olosuhteiden seurauksena kodittomiksi jääneitä. Tarinoista nousee esille kissan, etenkin tavallisen sekarotuisen

ja maatiaiskissan olematon arvostus yhteiskunnassamme. Kuinka riippuvainen on lemmikkieläin myös siitä huolehtivan ihmisen hyvinvoinnista ja voimavaroista. Niin monet tämänkin teoksen kissoista on loukuttettu maaseudulla yksin mökkiinsä jääneen vanhuksen pihalta hänen kuoltuaan, elämänhallintansa tavalla tai toisella menettäneen ihmisen asunnossa käsistä riistäytyneestä laumasta tai tuntemattomista syistä tien varteen hylättyinä.

Kissojen hylkäämiseen ja populaatiokissaongelmaan kiteytyy lukematon määrä vanhentuneista luuloista, vääristä käsityksistä ja välinpitämättömyydestä kumpuavia syitä. Mäenpää ehdottaa ratkaisuksi kissojen pakollista tunnistesiruttamista ja sterilointia, jollei niitä käytetä suunniteltuun kasvattamiseen. Sirutus onkin jokaiselle kissanomistajalle helppo ja edullinen keino turvata karkuun päässeen kissan löytymistä. Kaikkien kissojen sterilointi hyväksytyjen kasvattajien kissoja lukuun ottamatta taas todennäköisimmin lopettaisi myös suomalaisen maatiaiskissan olemassaolon.

Vallitseva kissaongelma on jotain, jonka ratkaiseminen edellyttäisi paitsi laajaa yhteistyötä erilaisten toimijoiden (eläinsuojeluyhdistykset, kissojen rotujärjestöt, geenivaratutkijat, vielä perustamaton maatiaiskissojen edunvalvontajärjestö, jne) kesken, myös todella laajamittaista asennekasvatusta yhteiskunnassamme. Niin kauan kuin tarpeeksi monen tavallisen kansalaisen mielestä on hyväksyttävää tappaa kissa vaikkapa pesäpallomailalla hakaten tai hylätä ulos selviytymään omillaan, on turha odottaa suurta muutosta kissojen asemaan. Kenellä on kiinnostusta, resursseja ja osaamista ryhtyä tällaiseen savottaan?

TEKSTI: SUSAN WILANDER

Uhanalaiset kasvit

Jouko Rikkinen

Otava 2023, s. 168

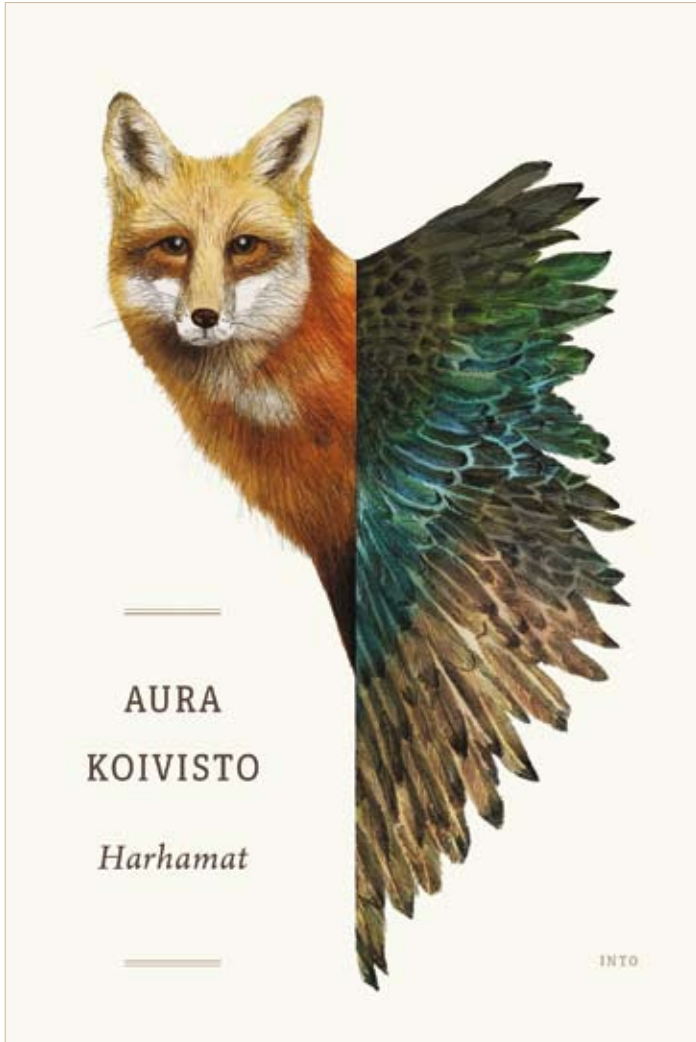
JOUKO RIKKISEN kattava opas esittelee Suomen luonnon uhanalaiset kasvit eri elinympäristöittäin jaoteltuna. Useimmista kasveista on sekä valokuva että kuvaus, mukaan lukien niiden uhanalaisuusluokka ja suojelutaso. Kirja on retkiopas, joka mahtuu kätevästi mukaan reppuun tai reisitaskuun luonnossa liikkuesssa.

Kirjassa tuodaan myös hyvin esille, miten kasvien uhanalaisuus voi olla seurausta monista eri syistä ja siten niiden suojelu vaatii myös erilaisia toimia. Maatiaisen lukijoille tuttua lienee esimerkiksi monien niittykasvien tarve maisemanhoidollisille toimille säilymisen edellytyksenä.

Kirjassa käydään läpi kasvit lehtoista tuntureille kulttuuriympäristöjä unohtamatta. Mukana onkin paljon tuttuja nimiä kasviharrastajalle ja koptiputarhurille. Puutarhoissa yleisesti kasvatettu kasvi voikin olla luonnossa uhanalainen. Toisissa kasveissa on luonnonkannoista jalostettu puutarhalajikkeita, jotka ovat jo varsin kaukana villeistä esiäideistään.

Uhanalaiset kasvit Suomen luonnossa on monipuolinen opas vaarassa olevien kasvien tunnistamiseen luontoretkillä. Kannattaa vilkaista ennen kuin nappaa metsästä mukaan tuntemattoman kasvituttavuuden.

TEKSTI: SUSAN WILANDER

Harhamat

Aura Koivisto

Into Kustannus 2023, s. 255

AURA KOIVISTO on Sesse ja Ilkka Koiviston tytär – ainakin 1980 ja -90 -luvulla mediaa seuranneille Koivistojen perhe yhdistyy automaattisesti Korkeasaaren. Sekä Sesse

Koivisto että Korkeasaaren johtajana toiminut Ilkka Koivisto ovat kirjoittaneet lukemattomia teoksia eläimistä ja elämästään niiden keskellä. Tätä taustaa vasten Aura Koiviston teos *Harhamat* tuntuu hyvin luonnolliselta juuri tämän kirjailijan kirjoittamaksi.

Harhamat kertoo omasta luonnosta etäännyneestä maailmastamme Aberranian syrjäiseen kolkkaan muuttavasta romaanin nimettömästä kertojasta, jonka urbaani elämä saa ahdistumaan. Aberraniassa kertoja tuntee voimensa palaavan, samalla kun yhteisön salaisuudet ja omituisuudet vähitellen paljastuvat hänelle.

Onko kertojalle mahdollista päästä omista ennakkoluuloistaan ja tulla hyväksytyksi uudessa yhteisössä, joka on niin kovin erilainen kuin se, josta hän on paennut? Aura Koivisto luo mielenkiintoisen uuden maailman, jonka voisi nähdä saaneen vaikutteita muinaisista tarustoistakin. Aberraniassa raja ihmis(eläin)ten ja muiden eläinten välillä on nimittäin hämärtynyt ja suorastaan sekoittunut.

Koiviston maagisrealistisen romaanin voi tulkita arvosteluna ihmisen luontoa tuhoavasta toiminnasta, jonka kautta ihminen tuhoaa lopulta itsensäkin. Miten olemmekin kuvitelleet olevamme irrallinen osa muusta maailmasta, jotain, jota ne kuuluisat luonnon lait eivät kosketa?

Aura Koivisto on aiemmin julkaissut useita tietokirjoja ja lastenkirjoja. Hänen ensimmäinen kirjansa julkaistiin vuonna 1974 hänen ollessaan 10-vuotias.

TEKSTI: SUSAN WILANDER

Den lilla farmen i stan - Stadsbondens guide till en ätbar trädgård och ett hållbart liv

Linda Holtby

LB Förlag 2023, s. 239

I DAG bor en majoritet av människorna i städer eller urbana miljöer, och man kanske tänker sig att det är svårt eller omöjligt att odla sin egen mat. Linda Holtby bevisar motsatsen genom sin stadsträdgård på knappt 100 m². Hon är verksam som miljöinformatör och driver instagramkontot @lillafarmen. I sin bok tar hon avstamp från centrala vetenskapliga fakta, om klimatförändring, hälsa, ekonomi och samhällsberedskap. Boken sträcker sig utanför hennes egen stadsfarm, till frågor om hållbarhet i samhället, samt att samla örter, bär m.m. i den stadsnära skogen.

Det fina med boken är upplägget, som liknar en typisk självhjälpsbok. Varje kapitel avslutas med en aktivitetsruta med uppgifter och frågor för läsaren att reflektera kring. Därefter följer korta tips kring förverkligandet av respektive kapitel. Med bokens hjälp kan läsaren alltså gå steg för steg från tanke till handling och grunda sin egna odling på liten yta. Innehållet uppmuntrar till så väl balkong- och

inomhusodling, som att bygga om den lilla radhus-tomten till självförsörjningsträdgård, komplett med hönsbush. Det sistnämnda brukar dock kräva tillstånd från lokala myndigheter. Ett kapitel behandlar växthusodling och ett kompostering, på lättfattligt och engagerande sätt.

Holtby ger förslag till hur du kan odla bär, örter, svamp, frukt, och stödja biologisk mångfald med din miniatyrträdgård. Fröodling nämns också, som i de flesta trädgårdsböcker i dag, om än väldigt kort. Det är också möjligt på i den lilla trädgården, om än vind- och korspollinerande växter kan vara svåra att hålla sorterna med grannar så nära inpå. Boken är en fin gåva till en vän eller ung familjemedlem som just flyttat, eller till någon som tycker att odling skulle vara viktigt/roligt/spännande att prova på, men inte ännu har kommit igång.

TEXT: MARIA SVENS

Maatiaisessa tapahtuu

MAATIAINEN RY:N toimisto ja puoti sijaitsevat osoitteessa **Stenbäckinkatu 8, 00250 Helsinki**. Yhdistyksen **tapahtumat järjestetään toimistolla**, jos ei muuta ilmoiteta. Toimistolla voi käydä lukemassa alan lehtiä ja kirjoja sekä tietenkin siemenostoksilla! Puodista löytyy laaja valikoima kirjallisuutta, mukana muualta jo loppuunmyytyjä teoksia.

Uusia talkoolaisia otetaan ilolla vastaan! Jos haluaisit auttaa puutarhamessuilla, Taimipäivillä tai puodin järjestelyissä, ota yhteyttä!

Toimisto ja puoti ovat auki ke-to kello 12-18, lisätietoja: toimisto@maatiaiainen.fi tai 044 045 7317.

Lämpimästi tervetuloa!

MAATIAISEN JÄSENEDET

Maatiaisien jäsenenä olet oikeutettu jäsenetuihin:

-Siemenet jäsenhintaan:

2,00 e/annospussi, seokset 3,50 e/5g (ei-jäsenille 3,00 e / 5,00e).

-Kotipuutarhalehti jäsenhintaan:

käy osoitteessa: www.kotipuutarha.fi/jasentilaus tilaamassa lehti jäsenhintaan tai muuttamassa nykyinen tilauksesi jäsenhintaiseksi. Kirjoita lomakkeen kohtaan "Puutarhayhdistys tai VYL jäsenjärjestö" Maatiainen ry ja jos olet jo Kotipuutarhan tilaaja, asiakasnumerosi, joka löytyy lehden takakannen yläreunasta.

Helpot ohjeet ja lajit esikasvatukseen aloittelijalle - Näin pääset alkuun

ma 22.1.2024 klo 18.00

Vuokko Coco, pitkän linjan intohimoinen kasvi-harrastaja kasvattaa kaikkea kaunista ja varsinkin, jos se on vielä hyödyllistä. Vuokon vinkit mitä kannattaa huomioida esikasvatuksessa.

Kysy kaikkea, mitä ikinä olet halunnut tietää helpoista kasveista ja esikasvatuksesta – tyhmiä kysymyksiä ei ole olemassakaan!

Katsaus vuoden 2024 siemenluetteloon ja vuoden 2024 maatiaiskasvi esittelyssä

to 29.2.2024 klo 18.00

Maatiaisien siemenaarteiston siemenluetteloksi koonnut biologi, puutarhuri Anne Leino esittelee siemenluettelon uutuuksineen sekä vuoden 2024 maatiaiskasvin erityispiirteitä.

Kirjanvälitys

Bertalan Galambosi
**YRTTIRUUTUJEN
ÄÄRELLÄ** – uusia yrttejä
kotipuutarhaan.
Minerva 2020. 248 s. **25 €**

Hintikainen P. & P.
**TANEN OPAS
TALVALKOSIPULIN
KASVATUKSEEN**
Omakustanne 2016. 112 s.
22 €

Anne Tuomivaara
**ELÄINTENHOITAJAN
YRTTIOPAS**
Lapinnuutti 2018. 208 s.
25 €

Angela Oker-Blom
GRÖNSKANDE TAK
Slow Food, 71 s. **25 €**

Paugner J. & Poppe T.
KUUN VAIKUTUS:
Puutarhassa, terveydessä,
maanviljelyssä ja
metsänhoidossa.
Yläkuun kustannus 2008.
187 s. **34 €**

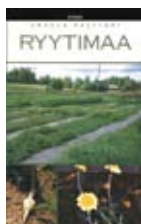
Pöyhönen A.
**WANHANAJAN
KUUKALENTERI 2023**
Yläkuun kustantamo **24 €**

Parkkinen S. &
Paukkunen J. & Teräs I.
SUOMEN KIMALAISET
Docendo 2018.
174 s. **27,90 €**

Hintikainen P. & P.
**PUUTARHAPONI
RIMMURU.**
KASVUTARINOITA
JUURISTOSTA.
Omakustanne 2016.
249 s. **28 €**

Pelttari U.
RYYTIMAA
Ntamo 2013. Näköispainos
WSOY:n 1995 julkaisemasta
laitoksesta.
116 s. **20 €**

Pöyhönen A.
YLÄKUU JA ALAKUU
-Ajoituksen taito suomalaisessa
kansanperinteessä. Yläkuun kustannus
2005. 121 s. **25 €**

Tuomi R. & Raivio P.
& Pöysti P.
**PUUTARHANI
VUODET**
Espoon Puutarhayhdistys ry.
148 s. **25 €**

Pöyhönen A.
**MÄNEN I NY OCH
NEDAN**
Konstent att bestämma
tid i finsk folktradition.
Yläkuun kustannus 2010.
101 s. **25 €**

Heikkilä T.
**KAUNISTA
KOIVURISUISTA**
Kuva ja mieli 2014.
192 s. **37 €**

Pelttari U.
**TUOREET
MAUSTEYRIT.**
Ntamo 2013. Näköispainos
WSOY:n 1995
julkaisemasta laitoksesta.
119 s. **20 €**

Paalo A. & Jetsonen J.
**JAPANILAINEN
PUUTARHA
SUOMALAISITTAIN**
Tammi 2006, 204 s. **37 €**

Weiss P. & Sjöberg A. &
Larsson D.
**MONIVUOTISET
VIHANNEKSET**
-löydä, kasvata, nauti
220 s. **30 €**

Jarmo Latva & Lisse Tarnanen
**SUOMEN KÄÄRMEET JA LISKOT,
TUNSIKKO? TIESITKÖ?**
Madella Oy 2013, 232 s. **14 €**

Rappe E., Rätty E. &
Stenman M.
**SUOMALAISET
PERINNEPERENNAT**
Puutarhaliiton julk. 357:
1-52. **15 €**

Rautio P.
**KAUNIIT
LÖYTÖRUUSUT**
Suomen Ruususeura 2009.
172 s. **11 €**

Mauritz Vestberg ja
Sari Timonen (toim.)
RIHMAN KIERTÄMÄT
– KASVIEN JA SIENTEN
EROTTAMATON ELÄMÄ
2018. 356 s. **37 €**

Jarmo Latva & Lisse Tarnanen
**KIEHTOVAT KYYT – Tunsitko?
Tiesitkö?**
Madella 2020. 176 s. **30 €**

Opas- ja niksivihkosia:
KULOTUS, NIITTO, RAIVAUS, RIUKUAITA.
Julk. Paimion seudun ympäristöyhdistys.
Hinta: **2,50 €** + postimerkin hinta.
Tilaukset: viru.teppo-parna@kolumbus.fi,
p. 050 528 0670.

Maatiainen - Det lantliga kulturarvet ry

Yhdistyksen hallitus 2024

Puheenjohtaja
Erkki Lehtimäki

Varapuheenjohtaja
Vuokko Coco

Toiminnanjohtaja
Maija Manninen

Hallituksen jäsenet

Pentti Alanko
Anni-Mari Anttola
Vuokko Coco
Jarmo Manninen
Tarja Suksi
Susan Wilander

Varajäsenet

Lea Eriksson
Kirsi Mäkinen

Sihteerit

Elli Kreku

Toimintaryhmät - Yhdistyksen sääntöjen puitteissa pitkälti itsenäisesti toimivia ryhmiä, joihin voi ottaa yhteyttä puhelimitse tai sähköpostilla. Toimintaryhmien yhteyshenkilöt keskustelevat kanssasi ryhmän alaan liittyvistä asioista.

Maatiainen-lehti

Susan Wilander
Raija Ojanen

Siemenet

Anne Leino
Pirkko Kukkola

Talousryhmä

Erkki Lehtimäki
Maija Manninen

Näyttelyt

Maija Manninen

Taimipäivät

Anneli Aurejärvi-Karjalainen
Pirkko Kahila
Maija Manninen

Maisemat

Pentti Alanko
Kirsi Mäkinen ja
Anni-Mari Anttola

Maatiaiseläimet

Jarmo Manninen
Timo Rantakaulio

Etelä-Savon ryhmä

Yhteyshenkilöä
kaivataan!

Pirkanmaan ryhmä

Erkki Lehtimäki

Pohjois-Karjalan ryhmä

Tuovi Mutanen

Varsinais-Suomen ryhmä

Yhteyshenkilöä
kaivataan

Nettisivut

Keijo Luoto

Mehiläisryhmä

Lassi Kauko

Yhteystiedot

Anttola Anni-Mari
Alanko Pentti
Coco Vuokko
Eriksson Lea
Kahila Pirkko
Kukkola Pirkko
Lehtimäki Erkki
Leino Anne
Luoto Keijo
Manninen Jarmo
Manninen Maija
Mutanen Tuovi
Mäkinen Kirsi
Rantakaulio Timo
Suksi Tarja
Wilander Susan

050 383 0112

045 671 0029

040 512 8327

040 801 6040

050 359 9883

041 545 7317

044 257 1660

040 837 4867

040 846 5571

0400 510 457

animari.anttola@yahoo.com
pentti@musku.net
vuokko.helena.coco@gmail.com
lea.eriksson@kolumbus.fi
pirkko.kahila@saunalahti.fi
siemen@maatiainen.fi
elehtimaki@gmail.com
ankatle@kolumbus.fi
keijo.luoto@gmail.com
manninen.jjj@gmail.com
maijaemanninen@gmail.com
tuovi.mutanen@pp.inet.fi
kirsimakinen67@gmail.com
timo.rantakaulio@helsinki.fi
tarjasuksi@gmail.com
swilander@hotmail.com

Vuoden maatiaiskasvi
isotähtiputki

Vuoden maatiaiseläin
suomenvuohi

Tässä numerossa

- 3 **PÄÄKIRJOITUS** / Susan Wilander
- 4 **TOIMISTON KUULUMISIA** / Maija Manninen
- 6 **SIEMENKUULUMISIA** / Anne Leino
- 9 **SLOW FLOWERS FINLAND – kotimaiset lähileikkokukat tulevat jälleen**
/ Susan Wilander
- 14 **KORISTEELLISIA MARJOJA PIHAAN** / Anne Leino
- 19 **Vuoden 2024 HeVi – BASILIKA** / Bertalan Galambosi
- 25 **EUROPEAN COORDINATION LET'S LIBERATE DIVERSITY!**
/ Susan Wilander
- 27 **EUROPEAN COORDINATION LET'S LIBERATE DIVERSITY ON SAANUT
JÄSENEEN SUOMESTA!** / Erkki Lehtimäki
- 34 **NELIÖMETRI PELLAVAA -HANKE SYNNYTTI PAVEN PELLAVAREISSUN**
/ Susan Wilander
- 37 **VANHAT PELARGONIT – kasviaarteita sukupolvelta toiselle** / Susan Wilander
- 40 **GARDEN FUTURES – puutarhat yhdistävät museot** / Susan Wilander
- 44 **KIRJA-ARVOSTELUT**
- 49 **YHDISTYKSEN SIVUT**
- 50 **KIRJANVÄLITYS**

● **Liity jäseneksi!** Voit liittyä jäseneksi maksamalla jäsenmaksun 33€ yhdistyksen tilille Suupohjan Osuuspankki IBAN FI24 4730 0010 0952 05, BIC HELSFIHH.

● Kirjoita viestikenttään UUSI JÄSEN sekä nimesi ja osoitteesi.

● Jäsenet saavat alennusta siemenhinnoista ja neljä kertaa vuodessa ilmestyvän [Maatiainen-lehden](#).

Sen ensimmäinen numero sisältää siemenluettelon.

● Maatiainen – det lantjiga kulturarvet ry, Stenbäckinkatu 8, 00250 Helsinki
puh. 044 045 7317 toimistoa@maatiainen.fi www.maatiainen.fi.